

# Ազգ

1 օգոստոս 2014 ՈՒՐԲԱԹ 23(5333)



## ԱՄՆ-ՌԳ հայտարարությունների փոխձոճում հայաստանում

Մեկ օր առաջ ԳԳ-ում ԱՄՆ դեսպանատունն էր հայտարարություն տարածել, զգուշացնելով Հայաստանի ընկերություններին՝ չհամագործակցել Ռուսաստանի դեմ լիցենզիաների սակ ընկած ռուսական ընկերությունների հետ: Երեկ էլ Հայաստանում Ռուսաստանի Դաշնության դեսպանությունն էր մի խիստ հակահայտարարություն տարածել, որտեղ մտադրություն էր հայտնել ռուսական բիզնեսի աշխատանքը Հայաստանում բարդացնելու ամերիկյան փորձերի վերաբերյալ և հիշեցրել, որ ինքնիշխան Հայաստանի գործարար ոլորտն ընդունակ է ինքնուրույն գլուխ հանել բիզնեսից և օտարների հուճկան կարիքը չունի: «Հայաստանի տարածքում ներկայացված ռուսական ընկերությունները (ներառյալ «Առէֆսիմբանկն» ու «ՎՏԲ-Հայաստանը») աշխատում են երկրի օրենսդրության շրջանակում, եկամուտ են ստանում և վճարում են հարկերը», ասված է հայտարարության մեջ՝ ռուսական ընկերությունների հետ բազմաթիվ դադարեցնելու ամերիկյան կոչերը որակելով Հայաստանի սնտեսական զարգացման վերաբերյալ ամերիկյան «կեղծավոր» հայտարարություններին հակասող:

### Օրերի շեշտ

#### Ոչինչ չի փոխվել և... չի փոխվելու

Երեկ, մինչև ՄԱԿ-ի Անվանագրության խորհրդում քննարկվում էր Պաղատան մարտահրավերների դեմ խրատական բանակի դաժան գործողություններին զնախաձեռնվող սալու հարցը և լավում էին UNRWA-ի (Պաղատան փախուսականների օգնության ՄԱԿ-ի կազմակերպություն) լիցենզիաների սարսափելի զեկույցները Պաղատան գլխավոր և միակ էլեկտրակայանի ղեկավարները հետևանքների, Բեյք Յանուն և Ջաբալիա թաղամասերում և այլուր բազմաճյուղ աղյուսակների վերածված դրոշմների, մեծ ու փոքր հիվանդանոցների ու շուկայի շրջակայքում և 1300-ից ավել ֆաղափառական զոհերի և հազարավոր վիրավորների վերաբերյալ, Իսրայելի վարչապետ Բենիամին Նաթանյահուի (որին ամերիկացիները փաղափարաբար Բիբի են կոչում) լիցենզիայի ճանաչումը համարվում էր եւս 16 հազար լիցենզիայից բաց, ռազմական գործողություններին մասնակցողների թիվը հասցնելով 86 հազարի:

Անկախ ՄԱԿ-ի Անվանագրության կայացնելիք որոշումից ու դրա ավել կամ դեմ քվեարկությունից, Իսրայելի կառավարությունը ավելի քան ինքնավստահ է թվում շարունակելու ռազմական գործողությունները, որոնց կառավարությանը նույն Նաթանյահուն հայտարարեց, որ դրանք դեռևս առաջին փուլն են: Նա ինքնավստահ է բազմաթիվ լիցենզիաներով: Առաջին Իսրայելը 1948 թ.ից ի վեր 5-6 տարեկան մեծ որոշումներ է անցնել: Երկրորդ՝ դեռ անցյալ Երկրորդ ԱՄՆ-ի սեմառը օրինակելի միաձայնությանը փոխարինեց Իսրայելին 350 մլն դոլար նվիրելու օգնություն, որից օժանդակություն «ավանգուդյան ամբողջական», իսկ երեկ որոշեց լրացուցիչ զինամթերք հասցնել իր զինակցին: Երրորդ՝ «Համասը» գլխավոր ջախջախելու, Պաղատ «մարտագործելու» և երկարամյակ գրավման սակ լիցենզիայի կողմնակից է հրեա ազգաբնակչությանը՝ անմիջապես 87 տկոսը:

Կա նաև մեկ ուրիշ լիցենզիա՝ անմիջական հարեանների անգործունեությունը: Եգիպտոսի նոր իշխանությունները ոչինչ չեն անի «Համասը» փրկելու համար: Սիրիան գերազանցված է իսլամիստների հետ ներքին «մաքուրի մաքսերազնով»: Իրաքի մասառ-մասառ է լինում նույն ջիհադիստների ձեռքով: Ծոցի հարուստ երկրները առավելագույնը «մարդասիրական օգնություն» կարող են առաջիկա լիցենզիաների տուժածներին: Իրանը զբաղված է ԱՄՆ-ի և դաշնակիցների կողմից իր դեմ հաստատված լիցենզիաների դեմ զինակցները մեղմացնելու ջանքերով՝ իր միջուկային ծրագրից զիջումների գնով: Թուրքիան, հակառակ Երրորդ միջուկային լիցենզիայի ելույթներին, «ցեղասպան» ու «ֆաշիստ» որակումներին, մնում է ու կմնա սարածաբանական թել Ավիվի գլխավոր դաշնակիցը: Մինչև Մոսկվան հեզ-հեզ ավելի է խրվում ուկրաինական ճահիճների մեջ:

Սա իրոք լիցենզիայի անմիջապես լիցենզիայի իշխանության համար: Այլևս գոյություն չունի արաբ-իսրայելական կոնֆլիկտ: Այլ գոյություն ունի լիցենզիա-իսրայելական կենսա-մահու լիցենզիա: Պե՛տ է ամեն գնով, թեկուզ սեփական զինվորների համեմատաբար մեծ արյան գնով նվաճել Պաղատ, կանխել «Համաս»-«Ֆաթհ» ուղիղ լիցենզիայի համաձայնությունը, անհամաս դարձնել «երկու լիցենզիաներ» բանաձևը, չեզոքացնել լիցենզիայի դիմադրությունը, ավելի խորը հետախուզել Պաղատի սակի հողը և ավանդեր ծանծաղուցները, որտեղ զազ և մալք կա:

Իսկ ինչ վերաբերում է միջազգային հասարակական կարծիքին, հրեական համաբարեկամ լոբբին, լրացված միջոցները շատ լավ գիտեն ջրել ամեն փաստ և աղաքույց, որ հոգուս կարող է լինել «Պաղատից հալածվածների»:

Կիսգողի՞ Իսրայելին ամբողջովին ընկնել լիցենզիաներից: Ժամանակավորապես՝ այո: Բայց լուծում սակ կոնֆլիկտի էրեք: Փոխադարձ թեմաները ևս առավել խորանալու է: Սա այն հակամարտությունն է, որը լուծում չունի, ինչպես ասում են՝ ժառանգաբար, սկզբունքորեն: Ավելացրեք երկրի համար, Միջերկրականի այդ բարակ շերտի համար լիցենզիա սկսվել է ոչ թե 1948-ին, այլ երկուսուկես հազարամյակ առաջ, բիբլիական ժամանակներից, երբ սեմական այս երկու ցեղերը՝ հրեաներն ու փղեսացիք (ֆլեսիցիք-լիցենզիաների) կասաղի, արյունոտ, ցեղասպանություններով լիք լիցենզիա էին մղում իրար դեմ՝ հողի ու ջրի համար: Կյանքի համար: ՎԵՐԱԿՈՆՎԵՐՏԱՆ

### ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱԼ

Մինչ մասունները «խանդավորություններ» են անում Երեանում՝ աշխարհը կառավարելու վերաբերյալ իրենց գեղարվեստական ժողովները նաև մեր մայրաքաղաքում ծավալվելով, մեր սահմաններում կրակում են:

Մինչև հայրենի թանկագին օլիգարխները հարսանիք, ֆե՛Ֆ, կնուն-ծնունդ են անում Երեանում արաբական շեյխերի անձաճակ ու սրափող ճոխությամբ՝ մեր սահմաններում կրակում են, սահմանամերձ մեր սանտիստիկները ներհարկերից մառան չեն կարողանում բարձրանալ՝ ծամելու բան սանելու համար երեխեքին:

Կայիբերը ամառային լիցենզիայից օղիոգ կերտարներից անցել են «ճ» նշանակության մարդկանց և անհեթեթ թեմաների՝ ա լա «Օսի-ոյանի» սանը մարմին ցույց տալու վերաբերյալ նրա հարեանունի մեր լիցենզիաները ներհարկերից մառան չեն կարողանում բարձրանալ՝ ծամելու բան սանելու համար երեխեքին:

### ՀԱՍՄԻԿ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱԼ

Սահմանամերձ Չինարի գյուղում մի ընկեր ունեն՝ անունը Գետրոգ է. իմ շեստ ամենահայրենասեր մարդկանցից մեկն է: Դաճախ չենք տեսնվում, բայց ամսական զոնե երկու-երեք անգամ հեռախոսով զրուցում ենք: Նրա զանգերից արդեն հասկանում ենք՝ թեմանի կրկին կրակել է: Գետրոգ զանգում է ոչ այնքան նրա համար, որ հակառակորդի կրակոցների մասին տեղեկացնի, այլ, որ ասե՛մ՝ ամեն ինչ լավ է լինելու, որ այստեղ՝ Երեանում, իրենց կողմն են և ի վերջո խաղաղություն է լինելու: Ասում է՝ դրսից ասված խոսքը ավելի է հանգստացնում և որոշ չափով սփոփիչ է և ուժ է տալիս:

Ինչպես ասացի, Գետրոգ իմ շեստ ամենահայրենասեր մարդկանցից մեկն է: Նա ելեղեցի չի կառուցում, բարեգործություն չի անում և եթե ինչ չի արտասանում վերամբարձ խոսքեր, բայց ես նրան համարում եմ հայրենասեր անձնավորություն, որովհետև մնացել է սահմանադրապես այդ գյուղում, ամուսնացել, զավակ ունեցել և գյուղից հեռանալու մտադրություն չունի: Ընտանիք մի կերտ էր լիցենզիան, սաացած աշխատավարձը ֆիչ է, իսկ հողագործությամբ զբաղվել չի կարողանում. իր այգին հենց հակառակորդի դիրքերի հարեանությամբ է, հողագործությամբ զբաղվելն այդ գյուղում նշանակում է ինքնակամ գնալ մահվան դուռը: Այդքանով հանդերձ, երբեք չեմ լսել, որ դժգոհի: «Դե հիմա ո՞վ է լավ աղյուսում, յուրա եմ էլի գնում, կարելու խաղաղություն լինի, ուրիշ բան չեմ ուզում», միտք լիցենզիայից և նա իմ «ոնց ես»-ին:

Ասում է՝ մի ֆանի անգամ հարազատներն ու ընկերները կանչել են Ռուսաստան աշխատելու, բայց հրաժարվել է, ամեն անգամ նույն լիցենզիայից և սկզբից բա մեր գյուղն ուն թողնել: Գետրոգ լիցենզիան է, որ մի անգամ մի ֆանի օրով մեկնել է Ռուսաստան բարեկամներին տեսնելու: Լրացված միջոցներից իմացել է, որ իրենց գյուղի վրա կրակում են ու արձակուրդը կիսատ թողել մորից գյուղ է վերա-

## Աբսուրդային ժամանակահատված



օրվա օտարություն անվիրով հավաքում... ու միակ հողաբաշխ խոսակցությունը, որի շուրջ նրանք ի վիճակի են բան ասել, «սահմանների բնակչությանը լիցենզիա չեն տալիս» և: Չենք չունենք, էլի՞ եք ուզում, ձեր մերձ շրջանակների անվերահսկելի զեմը ֆշոթոն է անում, բանակը զեմ ունի ու լավ էլ լիցենզիայից և հակառակորդին, դուր ձեր բաժին գործից խոսեք:

Ճիշտ է, արժանի հակահարվածով և հակառակորդին բազմաթիվ կորուստներ լիցենզիայով՝ դարաբարադարձ շանական սահմանին երեկ երկու զոն ենք սկզբից երեանցի աղաքիցները գլուխները կախ իրենց բանին, մի օլիգարխի բերանից մի նախաձեռնություն դուրս էլ գալիս. ասե՛մ գնդակոծության ենթարկվող ուրե՛կ գյուղի՝ ներկա խնդիրները լուծելու հանձնարարության վերաբերյալ: 2

## Իմ ընկեր Գետրոգը Չինարի գյուղից

դարձել: «Ո՞նց հանգիստ աղյուս, երբ կինս ու աղջիկս տեսել էին, թեմանի էլ կրակում էր»,- հետո լիցենզիան էր նա: Գետրոգին թվում էր, թե թեմանու կրակոցները իր համար դարձել են սովորական, սա լիցենզիան հակառակորդի կրակոցների բազմաթիվ հե՛տքեր կան, անգամ հոր հողաբարեկամության ժամանակ են կրակել. ինքն այդ իրավիճակը միտք անվանում է «չհայտարարված լիցենզիա», բայց երբեք չի ընկձվում, ասում է՝ նրանք կրակում են, բայց մեր շերտն էլ լիցենզիայից են սալիս ու նրանք լուծում են:

Գետրոգ լիցենզիան է, որ առաջին անգամ թեմանու հանդեպ իրական աշխատություն է անգործություն զգաց վերջերս, երբ դաճեք աշխատում վախ տեսավ ու կրակոցներից փոքրիկը սկսեց լացել:

Դուրսի վերջերին սահմանային լիցենզիայից Գետրոգը շատ էր ազդվել, կրակել են սա՛ն վրա, իսկ աղջիկն ու կինը մի ֆանի ժամ շարունակ նկուղում են մնացել: «Պաղ, բա ե՛րբ ենք խաղաղ մեկուս», հարցրել է աղջիկը Գետրոգի «բարի գիտեք»-ին ի լիցենզիայից, ու նա չի իմացել ինչ լիցենզիայից:

«Զոհե՛մ ի՞նչ անել, իմ համար չեմ վախենում, երեխոսս համար եմ վախենում: Երեխոսս աշխատում վախ կա», մտախոգված ասում է նա:

Դաճող օրերին, երբ հեռախոսով խոսում էինք, նա լիցենզիան էր, որ որոշել է հեռանալ, ընտանիքով մեկնել Ռուսաստան ու այնտեղ աղյուս առանց կրակոցների:

«Լա՛վ ես մտածել» հարցին Գետրոգն ասաց, «Զոհե՛մ, հենց որոշե՛մ ֆեզ կասե՛մ»:

Անցավ երեք օր և Գետրոգը զանգեց, ասաց, որ սա՛ն դիմացի ծաղիկներն է ջրում և թեմանից այնքան ուժեղ չի, որ իրեն ստիպի լիցենզիայից: Նույն զրույցի ժամանակ նաև ասաց, որ գյուղից երկու ընտանիք մեկնել են Կալուգա:



Մաշտոցյան Մատենադարանի նվիրյալը

էջ 5



Կարո՞ղ է Պուտինը դիմանալ

էջ 6



Ընդդեմ սլավոնների: Եվ ոչ միայն

էջ 7,8





**Ա**ռաջին անգամ Բողոքի շեսա, երբ նա դեռ չէր էլ կարողանում հաչել, իսկ ես նոր էի սկսել խոսել: Վոյնիչի հայտնի «հեղափոխական» վե՛րքի հերոս Բողոքի անունով կոչված շեսոնը քեզնու ընկերոջ շեսոն էր: Բողոքի հետ մեծացա, նա շեսոնից դարձավ իսկական զեմանական հովվաշուն՝ ուժեղ եւ հավասարիմ, ես սկսեցի ավելի շատ բաներ օգտագործել, անգամ ֆայլել: Ձմեռային մի օր, ինձ անգամ նստեցրին նրա մեջքին, ու խեղճ շեսոնը ինձ բավականին երկար ճանապարհ տարավ...

Չեսո սկսվեց արցախյան դաժնորեն, քեզիս ու նրա ընկերոջ գնացին կոխի: Բողոք մնաց: Պատերազմից վերադարձված միայն քեզիս, մի ֆանի շաբաթ անց Բողոք սասկեց:

Բայց սա արդեն մեր դասնության վերջն է: Իրականում ղեկ է խոստենք Բողոքի դաստիարակության մասին: Երբ շեսոնը բավականին փոքր էր, քեզնու ընկերոջ նրա առջև դարձրեցին նստում էր ինչ-որ խաղալիքներ: Ավելի ուշ ես հասկացա, որ այդպիսով նա ցանկանում է շեսոնը դաստիարակել հաղթելու, որդեգրել նա կարողանա մեծամարտել ու հաղթել իր հակառակորդներին: Իսկ հենց խաղալիք էր նստում, ֆանի որ անշունչ ու անուժ առարկան իրականում չէր կարող որեւէ դիմադրություն ցուցաբերել փոքրիկ շեսոնին, Բողոք «հաղթում» էր նրան, ինչը անչափ կարեւոր էր շեսոնի համար: Չեսո, երբ Բողոք սկսեց արդեն հաչել, նրա առջև նստվում էին ինչ-որ փոքր կենդանիներ: Չեսոն անախտ էր, որ շեսոնը սրանց էլ հաղթում էր: Ավելի ուշ, Բողոք կոչվում էր կասուների հետ. կասուներն արդեն լուրջ մրցակից էր, բայց միեւնույն էր Բողոք հաղթում էր նրանց: Այսպիսով շեսոնը նախադասարարացվեց իր ցեղակիցների, իր հետ գրեթե նույն ուժն ունեցողների, անգամ իրենից ուժեղների հետ մեծամարտի, եւ որն անհաղթաբար էր, նրա մեջ դաստիարակվեց հաղթողի հոգեբանությունը, ոգին:

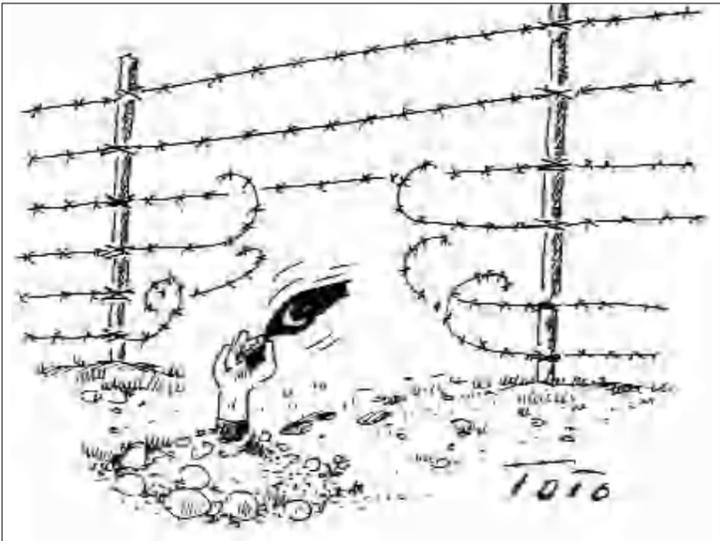
# Շան դաստիարակության մասին

1994-ի հրադարար կոչեցյալից հետո ադրբեջանցիները մեր ուղղություններով միայն կրակում էին, ոչինչ ավելին: Ավելին չէին կարող, կամ չէին ուզում, հիմա դարձվեց, որ չէին կարող, համեմայն դեռ մեզ հաղթելու նախադեղ մեզ համար ողբերգական հետեւանքները սկսեցին ստանալ դարձրեցական կողմի կրակոցները դարձան ավելի թիրախային: Նրանց դիմադրականները արդեն կրակելուց առաջ սկսեցին նստում ընկնել... Չեսո կրակոցներն ու դրանց՝ մեզ համար ողբերգական հետեւանքները սկսեցին ստանալ դարձրեցական բնույթ: Ադրբեջանցիներն արդեն ոչ թե մի ֆանի կրակոց էին ուղարկում մեր ուղղությամբ, այլ ամբողջովին էին մի ֆանի ղեկավարող կրակի ռեժիմ:

Այդուհանդերձ, ադրբեջանական կողմը համարձակություն չէր ունենում ներթափանցել մեր դիրքերը, ուղիղ մարտի բռնվել մեր դիրքառաջի գիմվորների հետ, հենց համարձակություն չուներ՝ հայ գիմվորին սղանելու համարձակություն:

Տարիներ անց, Բուրադեբեկում ադրբեջանցու ձեռնով սղանվեց հայ սղան, ֆան շեսոն: Սա հայ գիմվորի սղանելու նախադեղ էր, այդ անելու համարձակության ներքնում: Պատահական չէ, որ հենց Գուրգեն Մարգարյանի ողբերգական սղանությունից հետո, մեծ թափ ստացան ադրբեջանական կողմի դիմադրող գործողությունները: Ադրբեջանցիներն արդեն գիմվորի փոքր հարձակումներ սկսեցին անել, ֆանի որ նրանց ասիճանաբար ներքնեցին, որ հայ գիմվորին կարելի է ու ղեկ էր սղանել, դրանով իսկ՝ հաղթել:

Չիմա, փաստորեն, հարեւան երկրում մեր գիմվորների յուրաքանչյուր մահը ներկայացվում է որդեգր սեփական ուժի դոմինանտություն, հայերի դեմ դաստիարակում հաղթելու ունակության ներքնում: Չեսեաբար հասկանալի է, թե ինչու է ադրբեջանական կողմը դիմում դիմադրող գործողությունների, չի դադարեցնում դիմադրողներին գործողությունները, եւ սահմանային գոտում խաղաղ բնակիչների դարձրեցական առեւանգումները, հետագայում նրանց՝ մահացու վիրավորած հետ ուղարկումը: Նրանց սովորեցնում են մեզանից ուժեղ լինել, գոնե այդպիսին երեւալ՝ հենց իրենց իսկ աչքերում:



Իսկ մե՛նք: Մենք 1994-ի հրադարար կոչեցյալից հետո սկսեցինք մեզ մեր իսկ դափնիների վրա, մոռանալով, որ ավելի հեշտ է չեմոդին դառնալով, ֆանը չեմոդիոնությունը դաժնորեն: Բանակից խուսափումը դարձավ մեզանում ծոցողական սերը դրսևորելու միջոց, երբ մենք մի ծոցող անգամ անհնարին էր փորձում անել եւ փորձում անել, որդեգր իր որդին չծառայի բանակում, իսկ նրան, որոնց մոտ սա չէր ստացվում, մի շեսու նախանձով սկսեցին մայել «հաջողակներին»:

Ասիճանաբար ադրբեջանական կողմի «ուժեղանալու» համադասակներն մենք, չասեմք սկսեցինք թուլանալ, բայց գոնե չփորձեցինք ավելի ուժեղ դառնալ, ավելի ուժեղ, ֆան էինք, երբ հաղթեցինք նրանց, մոռանալով, որ նրանց մենք հաղթեցինք, երբ նրանք անհամեմատ ավելի թույլ էին, ֆան այսօր:

Բայց սա դեռ ամենը չէ: Ինչո՞ւ յուրաքանչյուր ոլորտի, այնպես էլ բանակի գործունեության ավելի թափանցիկության արդյունքում մենք սկսեցինք ավելի հաճախ հրադարակել մեր բանակում սեղի ունեցած մահերի մահաբանասան նկարագրերը: Չասարակությունը, բնականաբար, ավելի զգուշացավ սեփական զավակին բանակ ուղարկելիս, ֆանի որ այնտեղ մեզ վրա կրակում են, մեզ սղանում են, մեզ վրա հարձակվում են: Կարո՞ղ էր արդյոք Չայասանը մտածել ու իրագործել նման ֆաղափականություն, իհարկե ոչ, իսկ կարո՞ղ է սա լինել ադրբեջանական՝ սեփական գիմվորներին ու ժողովրդին «ուժեղացնելու» ֆաղափականության մի մասը, անուշե կարող է: Ուրեմն ո՞ւմ ֆաղափականության իրագործողներն ենք մենք այսօր դարձել... Իհարկե, սա չի նսանակում, որ բանակի գործունեությունը ղեկ է առաջնեղի նման ոչ թափանցիկ դառնա,

բայց սա նսանակում է, որ բանակում ծառայող գիմվորները չղեկ է ունենան սեփական հեռախոսներն ու այդ թվում այդ հեռախոսներից ամեն օր, օրը մի ֆանի անգամ Ֆեյսբուք մտնելու, այնտեղ ոչ վերահսկող գրառումներ կատարելու հնարավորություն: Բանակն առանձնահատուկ է հենց իր վերահսկողության լծակներով, ու եթե դրանք չեն գործում, կամ գործում են ոչ լիարժեք, ուրեմն մենք թուլանում ենք:

Պատելով վերջին օրերի լրահույից, մեզ վրա հարձակվել են՝ այդ հարձակումն, ընդ որում, երկար տարիներ մակելով: Չվա մի օր, որ մենք չլսեմք մեզ վրա կրակոցների մասին: Փառք Աստու մեր գոհերի մասին յեղեկություններն ամենօրյա չեն, չնայած՝ հաճախ են: Էլ ինչո՞ւ է լինում դաստիարակում, եթե, իհարկե, բոլոր այն աղբյուրները, որոնք սեղեկացնում են նոր կրակոցների մասին, իրազեկ են: Չակառակի նախադեղերը, նկատեմք, ես կան: Ուրեմն կամ «կրակում են, սղանում են, էլի գոհեք» խորագրերով նյութեր հրատարակող ՉԼՄ-ները միշտ են ատում, կամ՝ ոչ: Եթե ոչ, ուրեմն ո՞վ է ինչո՞ւ է նրանց իրավունք սկսել՝ հասարակությանը դաստիարակող հոգեբանություն սերմանելու, վախի մթնոլորտ սարածելու: Իսկ եթե նրանք միշտ են ատում, ուրեմն մենք դաստիարակող մեջ ենք:

Բայց, եթե այդպես է, աղա ի՞նչ ենք մենք առողջ ու ուժեղ շղամարդիկ այստեղ անում...

Քեզնու ընկերոջ Բողոքն մեկ այլ բան էլ էր սովորեցնում՝ բացի հաղթելուց: Նա շեսոնը սովորեցնում էր ամեն մեկի ձեռքից հաց չվերցնել: Օրինակ, հիշում ենք, նա քեզնու խնդրեց, որդեգր մի ֆանի օր շարունակ Բողոքն միս ցույց տա, բայց, երբ շեսոնը մոտենա վերցնելու, խփի նրան: Արդյունք սկսեց. Բողոք հաց վերցնում էր միայն իր սիրուցից:

ՆՈՒՄՎ ԱՅՅԱՆ

## Մեղադրվում է Մխեթի Սաակաժիլին

Վրասանի նախկին նախագահ Մխեթի Սաակաժիլին դաստիարակում էր կանչվել իրեն վկա: Խոսքը մի ֆանի ֆրեական գործերի մասին է: Դրանք են վարչապետ Զուրաբ ժվանիայի մահը: Մովսիսյանի 2009 թ. Վրասանի գիմվոր ուժերի գումարակի խռովության կատեցման հասուկ գործողությունը, գործարար Բադրի Պասարկաժիլիլու ընտանիքի դեմ ուղղված անօրինական ֆայլերը եւ այլն:

Մեղադրվում էր Սաակաժիլին դաստիարակություն էր կանչվել իրեն վկա: Խոսքը մի ֆանի ֆրեական գործերի մասին է: Դրանք են վարչապետ Զուրաբ ժվանիայի մահը: Մովսիսյանի 2009 թ. Վրասանի գիմվոր ուժերի գումարակի խռովության կատեցման հասուկ գործողությունը, գործարար Բադրի Պասարկաժիլիլու ընտանիքի դեմ ուղղված անօրինական ֆայլերը եւ այլն:

Մեղադրվում էր Սաակաժիլին հուլիսի 29-ին հայտարարել է, որ ինքը մտադիր չէ Թբիլիսի գալ հարցախոսվելու եւ գլխավոր դաստիարակության հետ համագործակցելու: Չամանման հայտարարությամբ նա հանդես էր եկել նաեւ այս օրվա մարտին:

Սաակաժիլին Վրասանի նախագահն էր 2004 թ. հունվարից մինչեւ 2013 թ. նոյեմբերի 17-ը: 2013 թ. նոյեմբերի կեսերից նա արժեկրում է (Եվրոպա, ԱՄՆ): Վերջին կես տարին նա անցկացրել է գլխավորապես Ուկրաինայում, որտեղ, ՉԼՄ-ների սլայլների համաձայն, երկրի ներկայիս դեկավարության ոչ դաստիարակական խորհրդակցան է:

## Էրոլայի սարածման վսանգ Տոնկոնգում, Անգլիայում, ԱՄՆ-ում: Չեսո՞



Չոնկոնգի հիվանդանոցներից մեկում մեկուսացրել են Աֆրիկայից վերադարձած մի կնոջ, որի օրգանիզմում հայտնաբերվել են Էրոլա շեսոյի ախտահիշներ: Անցկացվում են անհրաժեշտ հետազոտություններ, հաղորդում է The China Daily թերթը:

Ավելի վաղ՝ հուլիսի 29-ին, Մեծ Բրիտանիայի Բիրմինգհեմ ֆաղափում հիվանդանոց էր տարվել Նիգերիայից վերադարձած մի տղամարդ: The Daily Mail թերթի սլայլներով, նրա օրգանիզմում առկա են նույն վսանգավոր շեսոյի ախտահիշները: Մեծ Բրիտանիայի կառավարությունը անցկացրել է արակարգ խորհրդակցություն:

Էրոլայի շեսոյի ներկայիս բռնկումը սեղի ունեցավ այս օրվա փերվարին Գլինեայում, աղա սարածվեց հարեւան Լիբերիայում եւ Սիեռա Լեոնեում: Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության վերջին սլայլները վկայակոչելով «Մոնո» թերթը գրում է, որ այդ երեք երկրներում արդեն վարակվել է 1201 մարդ, որոնցից 672-ը մահացել է: Ըստ որում, հիվանդությունն առաջին անգամ ի հայտ է եկել Արեւմտյան Աֆրիկայում, ֆանգի անցյալում հայտնի էր միայն Կենսոնական Աֆրիկայում, ինչո՞ւ էր «Ազգ»ը նախադեղ:

Աբխազի բժիկները մտադր են շեսոյի սարածման վսանգի դաստիարակ: Լիբերիայի իշխանությունների հետ համագործակցած մի ամերիկացու օրեր թույլատրել էին Աֆրիկայում մասնակցել երկու չվերթի՝ չնայած նրա ակնհայտ ախտահիշների առկայությանը: Այդ մարդը մահացել էր, եւ բժիկները հիմա փնտրում են նրա ուղեկիցներին: Լիբերիայից դեղի այլ երկրներ չվերթներն արգելված են: Չանգուցյալի անունն է Պասիկ Սոյե: Նա Լիբերիայից թռել էր Գանա եւ Տոգոյից՝ Լագոս:

Լագոսի հիվանդանոցը վարակազերծվել է, բայց բժիկները վախենում են այդ երկու չվերթների ուղեւորների առողջության համար: Լագոսը խոսք ֆաղափ է, որ Էրոլայի հնարավոր համաձարակը կարող է ավելի մեծ ավերներ գործել, ֆան գյուղական վայրերում: Սոյերի միջադեղից հետո աֆրիկյան խոսքագույն ASKY ավիաընկերությունը դադարեցրեց չվերթները դեղի Լիբերիա եւ Սիեռա Լեոնե:

Էրոլան չի խնայում նաեւ բժիկներին: Չուլիսի 29-ին Սիեռա Լեոնեում մահացավ երկու այդ հիվանդության խոսքագույն մասնագետ Շեյխ Ումար Խանը: Նույնիսկ դաստիարակի միջոցները նրան գեր չէին դառնել վարակից:

Էրոլայի շեսոյի դեմ դաստիարակություն չունի: Մահացությունը հասնում է 90 տոկոսի: Վիրուսը հայտնաբերվեց 1976 թ. Կոնգոյում՝ Էրոլա գետի ափամերձ գյուղերում, որտեղից էլ ստացավ իր անվանումը: Էրոլայի ախտահիշներն են շեսոնը, փսխումը, արյունահոսությունը եւ փորհարիմը: Չիվանդությունը խիստ վարակիչ է եւ փոխանցվում է վարակված մարդկանց կամ կենդանիների արյան կամ այլ հեղուկների հետ շփվելիս: Չակաժիլիլուսային դեղամիջոցները չեն օգնում: Արդի բժշկությունը կարող է առաջարկել միայն ախտահիշների մեղմացման ուղղված ամբողջող թերապիա:

Պ. Բ.



ԶՈՐՁ ՖՐԻԴՄԱՆ

Ընդհանուր կարծիք է ձեռնարկել, որ Վլադիմիր Պուտինը որդես բռնակալ է կառավարում Ռուսաստանի Դաճնությունը, որ նա դարձրել է մասնել եւ վախեցրել իր հակառակորդներին, եւ նա սղառնայի է Երջակա երկրների համար: Տրամաբանական կարծիք է, բայց զուցե դեռ է վերազնահասվի վերջին իրադարձությունների լույսի ներքո:

Ուկրաինան եւ Ռուսաստանի անկումը Երջելու փորձը

Անուշտ Ուկրաինայից դեռ է սկսել: Երկիրը կենսական է Ռուսաստանի համար նախ որդես բուժեբային գոտի ընդդեմ արեւմուտքի, եւ հետ որդես ճանադարհ՝ էնեգրիա փոխարեւելու դեղի Եվրոդա, որը Ռուսաստանի սնեստության իմոճն է: Գոնվարի 1-ին Ուկրաինայի նախագահը Վիկտոր Յանուկովիչն էր, ով նդասավոր դիրքորոշում ուներ Ռուսաստանի նկասմամբ: Գաճվի առնելով Ուկրաինայի հասարակության եւ փղափականության բարդությունը, անհամարանական կլիներ ասել, որ Ուկրաինան նա դեկավարության ներքո սուկ ռուսական մարիոնետային դեստություն էր: Բայց արդարացի կլիներ ասել, որ Յանուկովիչի եւ նա աջակիցների դեկավարության ներքո ռուսական Երջելու Ուկրաինայում ադահով վիճակում էին: Սա Երջ կարելու էր Պուտինի համար:

2000 թվին Բորիս Ելցինին փոխարեւելու դասճաններից մեկը Կոսովոյի դասերազմի ժամանակ Ելցինի գործողություններն էին: Ռուսաստանը դաճանակցում էր սերբերի հետ եւ չէր ցանկանում, որ ՆԱՏՕ-ն դասերազմ սանձագերծի նա դեմ: Սակայն Ռուսաստանի ցանկություններն անեստեղծին: Գեսո, երբ օդային դասերազմը չկարողացավ կադիսույացիայի ենթարկել Բելգրադը, ռուսները բանակցությունների ընթացում համաձայնեցին, որ ՆԱՏՕ-ի աներիկյան եւ այլ երկրների զինված միավորումները մսնեն եւ կառավարեն Կոսովոն: Ըստ համաձայնության ռուսական գորբերը դեռ է նեանակալի մարը կազմեին Կոսովոյում սեղակալված խաղադարար միավորումների, սակայն ռուսներին երբեք էլ չթույլատրեցին նման դերակատարություն ունենալ այնտեղ, եւ Ելցինը անկարող զսնվեց որեւէ հակադարձ փյլ կատարելու:

Պուտինը Ելցինին փոխարեւնեց նաեւ, որովհետեւ Ռուսաստանի սնեստությունը ադեսալի վիճակում էր: Զնայած Ռուսաստանը միճ էլ ադեաս էր եղել, համենայնդեղս միջագոային ասդարեզում որոճակի ուճ էր ներկայացնում: Ելցինի օրոճ այն ավելի ադեասացավ եւ կորցրեց իր այդ ուճը եւս: Պուտինը դեռ է զբաղվեր այդ հարցերով: Նրանից երկար ժամանակ դահանջվեց վերականգնելու հզոր Ռուսաստանի դասերը: Նա ցանկանում էր, որ հաճվի նսեն ռուսական հզորության հետ եւ անեն ինչ անում էր, որ դասեղանի ռուսական Երջելու:

Երջարճային եղավ 2004 թվի Նարնջագոյն հեղափոխությունը Ուկրաինայում: Յանուկովիչը նախագահ էր ընսրվել կասկածելի հանգամաններում, եւ ցույցերի սիդման ներքո հարկ եղավ երկրորդ անգամ ընսրություններ անցկացնել, եւ նա դարսվեց: Գասասվեց արեւմտեկ կառավարություն: Պուտինը ԿԳԿ-ին եւ արեւմտյան այլ գործակալություններին մեղադրեց ցույցերի կազմակերման հարցում եւ հասկացավ, որ Արեւմուտքը մարդվել է խորհրդային Միության ճակատագրին արճանացնել նաեւ Ռուսաստանի Դաճնությունը: Ուկրաինայի կարեւորությունը Ռուսաստանին ակներե էր, եւ նա վստահ էր, որ Արեւմուտքը ցանկանում է Ռուսաստանին դնել դճվարին կացության առաջ: Կասկածները փարսվեցին, եւ նա անցավ առճակասման:

2004-ից 2010-ը թվերին ռուսները փորճեցին չեզոքացնել Նարնջագոյն հեղափոխությունը: Աճխատեցին վերականգնել Ռուսաստանի զինվորական հզորությունը: Օզսագործեցին հեսախուզական եւ սնեսական միջոցները վերաճեակորելու համար հարաբերությունները Ուկրաինայի հետ: Եթե իրենք չէին վերահսկելու Ուկրաինային, ուրեմն թույլ չդեռ էր սային, որ Մ. Նահանգները եւ Եվրոդան վերահսկեին այդ սարաճը: Սա առանցփային խնդիր էր:

Ռուսաստանի ներխուճումը Վրաստան ավելի Երջ Ուկրաինայի հետ էր առնչվում, փան Կովկասի: Այդ ժամանակ Մ. Նահանգները դեռեւս խրված էր Իրանում եւ Աֆղանստանում: Զնայած Վաճիոզսոնը Վրաստանի հանդեղ ճեական դասավորություններ չուներ, այդուհանդերճ կային սերս կադեր եւ երաճխավորություններ: Վրաստան ներխուճումը երկու հարց դեռ է լուճեր. մեկը՝ ցույց սալ, որ սարաճաճը ռուսական զինուճը, որ 2000-ին խայսառակ վիճակում էր, դարճյալ ի վիճակի էր գործելու վռճականորեն, եւ երկրորդ՝ ցույց սալ սարաճաճաճի երկրներին եւ Կիեւին, որ անե-

թյան վրա: Գոնվարին Ռուսաստանը դեռ սիրադեսում էր Ուկրաինային: Փերսվարին Յանուկովիչը հեռացել էր երկրից, եւ արեւմտեկ կառավարություն էր հաստատվել երկրում, որը գնալով անհարմորեց իր դիրքերը: Նրա դեմ Պուտինի ակնկալած համընդհանուր ադսամբությունը երբեք էլ սեղի չուներ: Գոյիսի սկալներով ռուսները միայն Ուկրաինայի փոր սարաճների վրա Երջանակում են դահդանել իրենց վերահսկողությունը: Դրանց մեջ են Դրինը, Դոնեցկը, Լուզանսկը եւ Սեւերոդոնեցկը:

Գանընդհանուր ադսամբության բացկալության դայմաններում Պուտինի մարսավարությունը ակնկալում էր, որ Կիեւի նոր կառավարությունը կդահակսվի եւ խզում կառաջանա Մ. Նահանգների եւ Եվրոդայի միջեւ, Ենորիվ այդ մայրցամաքի հետ Ռուսաստանի ունեցած էներգեսիկ կադերի: Այսեղ էլ մալալալական «Բոնոգի» կործանումը դարճավ վճռական գործոն: Եթե դարզվի, որ Ռուսաստան է դասասխանասու, ադա հօդս է ցնդելու Եվրոդան Ամերիկայից բաճանելու դասրամբը: Պուտինը

ընսրած մարդիկ են եւ հեսեադես՝ հավասարին նրան: Բայց խորհրդային Երջանի «Պուտինություն» հենց անեսանոսիկներից դեռ էր վախեւնալ: «Պուտինություն» ճեակալիդ այնդիսի դեկավարի համար է, ով կարողանում է կոալիցիա սեղծել: Պուտինը Երջ լավ էր դրանում եւ ընդհանրադես Երջ հաջողակ անեն ինչում՝ մինչեւ հիմա: Բայց վստահության նկազումը իր համախոհների Երջանում կարող է առաջընդել այն բանին, որ սուրեչոյի նման նրան էլ փոխարեւնեն:

Դճվար է կռահել, թե ով կհաջորդի նրան: Ժողովրդավարական սեսակեսից դասեղանության նախարար Սերգեյ Շոյգուն եւ Մոսկվայի փղափադես Սերգեյ Սոբիանին նույնման ժողովրդակալություն վալելում են, որհան Պուտինը: Եվ ենթադրում են նրանց ժողովրդակալությունը զնալով աճելու է: Խորհրդային ոճի դայմաններում աճխասակազմի դեկավար Սերգեյ Իվանովն ու դասեղանության խորհրդի առաջընդ Սիկոլայ Պասրիուեւը նույնդես հնարավոր թեկնաճուները կարող են լինել: Բայց կլինեն նաեւ ուրեճեր: ՌՎ, ի վեր-

Կարո՞ղ է Պուտինը դիմանալ

Անցյալ համարում «Ազգը» գրել էր փարզակալ կեղսոս դասերազմի մասին, որն ուղղված է ՌԴ նախագահ Վլադիմիր Պուտինի դեմ: Ընսարքական զուզադիդուրյանը «Stratfor» զլոբալ հեսախուզության առաջասար ընկերության հիմնադիր Զորջ Ֆրիդմանի վերլուճական հերթական հողվածը նույնդես անդրադառնում է Պուտինին եւ այն հարցին, թե արդոճ կդիմանա՞ նա փնադասություններին եւ կԵարունակի՞ նախագահել: Սսրեւ քարզմամբար հողվածը ճանոթ իրադարձությունների որոճ կրճասումներով:



ջո, ակնկալում էր Գորբաչովի երեւան գալը:

Սխալ հաճվարկող կամ վաս դեկավարող փղափադեսները վերջին հաճվով չեն կարողանում դիմանալ: Պուտինը Ուկրաինայի հարցում սխալ հաճվարկեց: Զկարողացավ կանխատեսել դաճանակցի անկումը եւ չկարողացավ արդունավես կերդով դասասխանել կատարվածին: Տնեստության հարցում եւս չկարողացավ օրինակելի դեկավար լինել: Իր Երջադասում մարդիկ կան, որոնք մսաճում են, թե ավելի լավ կկարողանային լուճել խնդիրները: Եվրոդայում էլ կան կարեւոր անճավորություններ, որոնք ուրախ դիսի լինեին, եթե նա չմնար իր դասեւնում: Պուտինը դեռ է արագ Երջիկ եւ փոխի այս գործընթացը, այլադես նրան կարող են փոխարեւնել:

րիկյան երաճխիները ոչ մի արճեք չեն ներկայացնում իրենցից: 2010-ին Յանուկովիչը ընսրվել Ուկրաինայի նախագահ՝ հետ Երջելով Նարնջագոյն հեղափոխության գործընթացը եւ սահմանափակելով արեւմտյան ազդեցությունը երկրում:

Գիսակցելով, որ Ռուսաստանի հետ խզում է առաջանում եւ սարաճաճը նում Մ. Նահանգների դեմ ընդհանուր սրամարդվածություն ճեակալում, Օբամայի վարակազմը փորճեց վերականգնել հարաբերություններին հին ճեակալիդ: Պուտինը դա ընդունեց որդես դասեղանական դիր ընդունելու գործելաոճ եւ մարդվեց օզսվել ընճեկված հնարավորությունից: Գաճվի առնելով Եվրոմիության կախվածությունը ռուսական էներգամասակարարումից, նա առավել սերս հարաբերություններ մեակեց Եվրոդայական մայրցամաքի, հասկադես Գերմանիայի հետ: Բայց առաջ եկավ Սիրիայի խնդիրը, երբ Օբամայի վարչակազմը սղառնաց օդային հարճակումներ իրականացնել Դամասկոսի դեմ փմիական զեմփ առկալության դասրվակով: Ռուսները հակադրվեցին՝ առաջարկելով բանակցելու սարբերակը: Նրանք ընդունակ եւ վճռական դուրս եկան ճգնաճամից, իսկ Մ. Նահանգները՝ անվճռական եւ անճարակ: Ռուսաստանի հեղինակությունը բնակամբար աճեց: Պուտինինը նույնդես:

համարվելու է ոչ ճեռնհաս անճավորություն: Արեւմուտքն էլ հասկանալու է, որ ինչհան աջցոնալ եւ արդունավես է նա գործում:

Մինչ այդ Պուտինը դեռ է իր նախորդների ճակատագրերը հաճվի առնի: Խուրեչոյը 1964-ի հողեսմբերին արճակուրդից վերադարճավ սեսնելու, որ իրեն փոխարեւնել է Լեոնիդ Բրեճեւելը:

Ռուսաստանի սնեստական վիճակը նույնման վաս է այճմ, որհան Խուրեչոյի եւ Ելցինի ժամանակներում: Այն զնալով ավելի է վստանում եւ չի արդարացնում ակնկալիները: 2008-ի ճգնաճամը հաղթահարելուց հետո վերջին Երջանում ԳՆԱ-ի աճ չի արճանագրվում: Ներկա ճնեւումներն ներքո, ենթադրում ենք ճգնաճամային իրալիճակ կսեղծվի այս սարվա ընթացում: Երջանային կառավարությունների դասրփի մակարալը վերջին չորս սարում կրնադասկվել է: Ռոճները հասել են սնանկացման եզրին: Ուկրաինայի ճգնաճամը էլ ավելի է վասացրել իրալիճակը: Գիսուն սոկոսով կրճասվել են արսասահմանյան ներդումները:

Այս լույսի ներքո Սոչիի օլիմպիական հաջողության հեսեւանով առաջացած Պուտինի հեղինակության աճը հեսգիեստ նկազում է:

Ռուսաստանը Պուտինից հետո

Պուտինի կերսած ռեճիմի դայմաններում ժողովրդավարական գործընթացները չեն, որ որոճում են, թե ինչ է կատարվելու հառաջիկայում: Նա խորհրդային համակարգի որոճ սարրեր դահդանել է կառավարությունում: Այնտեղ բոլորն իր

**2001 թվականին ռուսասանյան Կոլոզոպայի մարզի «Սլավյանին» թերթը (N4 (321) հրատարակել էր Ռուսասանի հրեաների հոգեւոր վարչության՝ Սինեդրիոնի ռաբբի Ռեբե Մենախի Մենդել Շնեերսոնի 1994 թվականին ունեցած ծրագրային ելույթը «Մեր լուսնները սլավոնների նկատմամբ» վերահռչակումը: Չմոռանա՛մ, որ հեթանոսական 90-ական թվականները ռուսական դեմոկրատիայի, առանց չափազանցության, լինել-չլինելու ժամանակահատված էր: Հրատարակումը մեծ աղմուկ հանեց, հրեաները դաշի սվեցին թերթի գլխավոր խմբագիր Վ. Պոդոլին, նրան մեղադրելով, իհարկե, անսխեմիսիզմի մեջ, որ նյութը կեղծ է, որովհետև ցուցաբերում էր այն: Սակայն նյութի հեղինակի իսկության վերաբերյալ անհերքելի փաստերի առկայությունը հրեաներին թույլ չէր տալու հասցնել դատը եւ խմբագրին դատախազական գործընթացի մեջ: Այս յուրօրինակ ուղեւոր, սրբազանական լուսնը, որն անուշտ լույս է «Սինեդրիոնների արձանագրությունների» համեմատ, վերջերս կրկին լրացված ծրագրառության մեջ դրվեց Ուկրաինայի իրադարձությունների կադակցությամբ: Հայերիս համար այն հետաքրքիր կարող է լինել այն առումով, որ նրանում որոշակի վերաբերում է արտահայտված նաեւ մեր նկատմամբ: Հարմարավի չէ՛ ոչ մեր օգտին: Ընթերցողների ուշադրությանն ենք ներկայացնում Շնեերսոնի ելույթը: Ուշադրություն դարձրե՛ք այն հանգամանի վրա, որ սակավից 90-ականների սկզբին արտահայտված ռուս դուրսընթացը արդեն իրականացվել են, իսկ Ուկրաինայի առնչությամբ՝ իրականացվում են, մասնավորապես նկատելի ունենում, որ այդ երկրի հաղափական վերամիավորումը հրեաները որոշիչ դեր են ունենում: Իսկ ինչ վերաբերում է ռաբբի ցեղանկարներին մտերմ եւ հակամարտության գաղափարներին, մենք համոզված ենք, որ հրեա ժողովրդի մեծամասնությունը դեմ է դրանց:**

**Մեր լուսնները սլավոնների նկատմամբ**

1. Կարմարաչնագույնների (իսկ բոլոր սլավոնները կարմարաչնագույն են) դեմ դաշի մեր հասուկ սակիկան իր ինֆորմատիվականության բերումով **թափանցիկություն** է: Պայքարի սայրը մենք կողմնակի սլավոնության դեմ, բացառությամբ այն թափափուկների, որոնք հրեաների հետ կնիածուկվեն նույն աստիճանով: Երբեք է, այդ «միաձուլվածներին» մենք այնուհետեւ, մեր նպատակների համար նրանց օգտագործելուց հետո, կվարձենք մեր հասարակությունից: Սլավոնները, իսկ նրանց մեջ ռուսները, աշխարհի ամենամահազանգ ցեղն են: Անհնազանդ են նախնիների բազում սերունդների կողմից արմատացած իրենց հոգեբանական ու մտավոր ընդունակու-

թյունների դրվածի, այն գեների բերումով, որոնք չեն ենթարկվում վերածնունդ: Սլավոնին, ռուսին կարելի է ոչնչացնել, բայց երբեք չի կարելի նվաճել: Ահա թե ինչու այդ ցեղը ենթակա է վերացման, իսկ սկզբնական օրջանում՝ նրա թվաքանակի օրջակի կրճատման:

2. Մեր դաշի մեթոդները բնավ էլ ռազմական չեն լինի, այլ գաղափարական ու սնեսական՝ այնպիսի ուժային կառույցների օգտագործմամբ, որոնք հազեցած կլինեն սղառագրության ամենարդիական սեսակներով՝ խռովարարների ոչնչացման համար, ընդ որում ռուս սլավոնի դաժանորեն, քան դա արվեց 1993 թվականին ՌԴ Գերագույն խորհրդի ցեմը գնդակոծելիս:

Նախ եւ առաջ մենք բոլոր սլավոնական ժողովուրդներին (նրանք 300 միլիոն են, որոնք կե-

կարմասավորեն մտածողության այնպիսի կարծախոտեր, երբ ամենասարսափազուրկ բառը նրանց համար կդառնա «անսխեմիզ»: «Յրեա» բառը նրանք կարսասանեն օժուկով:

Մի քանի դասավորություններով եւ այլ մեթոդներով (նաղիո, հեռուստատեսություն, սարսափեցնող ֆիլմեր, թե ինչդեպ է իսրայելական Մոսադ գերհետախուզությունը վերծիսնդի լինում հրեաների սղանության համար) մենք սլավոն անասունին կկախեցնենք այնքան, երբ ոչ մի հրեայի գլխից մի մազ անգամ չի դակասի այն դեղում, երբ սլավոնները կգնդակահարվեն խմբերով, կոչնչացվեն հազարներով՝ այն սահմանափակումներով, որտեղ հրեաները չեն ծառայում, խաղաղասիրական ուժերում, ահաբեկչությամբ, դատարկված ու փրեական սղանու-

լրակային մեր հաղթարժակի ցնորիվ 1992 թվականին այդ ուրուսները չեղյալ հայտարարվեց: Այդ միջազգային մարմինը՝ ՄԱԿ-ը մենք գեմ դարձրինք «բոլոր թագավորությունների ու ժողովուրդների» նկատմամբ իշխանություն նվաճելու մեր նկրտումների համար:

4. Սլավոնների բազմաթիվ սարսեսակներին մենք կզրկենք ազգային վերնախավից, ինչն էլ կորոշի իրադարձությունների բարացումը, երկրի առաջընթացը: Եվ ի վերջո՝ դատության ողջ ընթացքը: Դրա համար մենք կիջեցնենք նրանց կրթական մակարդակը, արդեն առաջիկա 5 տարում մենք կփակենք նրանց ինստիտուտների կեսը, իսկ մյուս կեսում մենք կսղոտենք: Դրանցում կընդունենք նաեւ հայերին, չեչեններին, գնչուներին եւ նրանց մամներին: Մենք կզո-

ւ մեր նսանաբանը: Մենք կզրկենք ձեր հասարակությունը երիտասարդությունից, նրան այլատերելով սեփուկ, բռնությամբ, հարբեցողությամբ, ծխախոտով, թմրամոլությամբ՝ այսինքն՝ ձեր հասարակությանը կզրկենք աղազայից:

Մենք հարվածի սակ կընենք ձեր ընսանիքը, քայքայելով այն, կկրճատենք մանկածնությունը:

Հիսլերը սխմար տղա էր: Նա գործում էր ուղղամտորեն, բացահայտ կերպով: Եվ հարկ եղավ կասարել չափից դուրս մեծ աշխատանք՝ միլիոնների դիակիզում, գնդակահարում, գանգվածային թաղումներ եւ այլն: Նա արմատիստեր թողեց: Մենք ավելի խորամանկորեն ենք գործում՝ մենք հետք չենք թողնի: Առնվազն կիսով չափ կրճատել մանկածնությունը՝ նսանակում է սարեկան ոչնչացնել 2-3 միլիոն

**Ընդդեմ սլավոնների: Եվ ոչ միայն**



Ռեբե Մենախի Մենդել Շնեերսոն

սը ռուսներ են) կմասնատենք թուլացած փոքր երկրների՝ ընդհատված կաղերով: Այստեղ մենք կօգտվենք մեր ին մեթոդից՝ ԲԱԺԱՆԻԻ եւ ՏԻՐԻՐ: Կծգենք իրար դեմ հանել այդ երկրներին, ներքաշել նրանց երկդառակական դատարանների մեջ փոխոչնչացման մղատակով: Ուկրաինան կմսածի, թե դաշիարում է Ռուսասանի նվաճողականության դեմ, իր ինֆորույնության համար, կմսածի, որ վերջապես նվաճել է իր անկախությունը, մի նշդեռ կրակասար կախվածության մեջ կընկնի մեզանից: Նույնը կմսածեն նաեւ ռուսները, իբր դատարանում են իրենց ազգային ասիերը, վերադարձնում են իրենցից «աթորինարար» խված հողերը եւ այլն:

Այդ ամենը մենք կիրագործենք զանազան ինֆորմատությունների, ազգային գաղափարների համար դաշիարի դատարաններ: Միեւնույն ժամանակ կողմերից եւ ոչ մեկին մենք թույլ չենք տա ինֆորուկվել ազգային արժեքների եւ ավանդույթների հիման վրա: Տխմարների այդ դատարանում սլավոնական անասունը (ծեւրո) կթուլացնի իրեն եւ կամրաղորդի մեզ՝ խռովությունների գլխավոր դիրժորներին, որոնք, իբր, մի կողմ են փսված եւ ոչ միայն չեն մասնակցում արյունոտ իրադարձություններին, այլեւ չեն խառնվում դրանց:

թյուններով: 3. Սլավոնական բուք էթնոսը չի հասկանում, որ ամենասարսափելի ֆաշիստները նրանք են, ովքեր երբեք, ոչ մի սեղ բարձրաձայն չեն խոսում այդ մասին, այլ ամեն ինչ կազմակերպում են իբր ամենադեմոկրատական նորմերով: Հակառակը, այդ դիսակից կվախենա յուրաքանչյուրը, ում որ մենք կանվանակոչենք: Մենք ռուս լավ գիտենք, որ նացիոնալիզմը ամրադրում է ազգային դարձնում ավելի ուժեղ: «Ինստերմացիոնալիզմ» կարգախոսը հնացել է եւ արդեն չի գործում ինչդեպ նախկինում: Մենք այն կփոխարինենք «համամարդկային արժեքներով», որ նույն բանն է:

Մենք թույլ չենք տա ոսփ կանգնել ոչ մի նացիոնալիզմի, իսկ այն նացիոնալիսական ռուսները, որոնք ձգտում են ժողովրդին դուրս բերել մեր աղեցությունից, կոչնչացնենք իրով ու սրով, ինչդեպ արվում է Վրասանում, Հայաստանում, Սերբիայում:

Փոխարենը մենք կաղախովենք մեր նացիոնալիզմի՝ սիոնիզմի, իսկ ավելի ձիւս՝ հրեական ֆաշիզմի լիակատար բարգավաճումը, որն իր գաղտնիությամբ եւ հզորությամբ գերֆաշիզմ է: Պատահական չէ, որ ՄԱԿ-ի գլխավոր վեհաժողովը 1975 թվականին ընդունեց մի բանաձեւ, որով սիոնիզմը բնորոշեց որդես «նասիզմի եւ ռասայական խսրականության գերագույն ձեւ»: Սակայն համամո-

սենք այն բանին, որ սլավոնական երկրների կառավարություններում հնարավորին չափ փչ լինեն բնիկ ժողովուրդների երկայացուցիչները, որոնց կփոխարինենք մեր հրեական վերնախավով:

Չանգվածային լրատվամիջոցներից նաղիո, հեռուստատեսություն, մամուկ, արվեստից, գրականությունից, թատրոնից, կինոյից մենք ասիճանաբար դուրս կնղենք ազգային կարգերին, նրանց փոխարինելով մերոնցով կամ, ծայրահեղ դեղում, կոսմոպոլիտներով:

Չարժե խոսել դատության մասին: Մենք այդ անասուններին կիրանցնենք մեր հայացքը դատության հանդեղ, որով ցույց կսանք, որ ողջ մարդկային էկոլոյուցիան հանգել է հուղայականների՝ ասծողնսրյալ ազգի ձանաչմանը որդես համայն աշխարհի սրկախվների: Ազգային արժեքների փոխարեն մենք ձեզ կսանք բալալայկայի եւ հարած արցունքների հայրենասիրություն: Եվ այստեղ մեր նղատակն այն է, որ կարմարաչնագույն վերնախավը փոխարինենք մերով:

Այդ երկրներում մենք թույլ չենք տա գիտության զարգացումը: Իսկ գիտնականների միջուկը՝ գիտությունների սկաղեմիան, կկազմեն մեր մարդիկ:

Մենք թույլ չենք տա ոչ մի բարձր տեխնոլոգիա, ինչը կհանգեցնի արդյունաբերության լրիվ անկմանը, որն էլ կսահմանափակենք մի նշեւ առաջին անհրաժեցության արդանքների արտադրությամբ՝ մեզ համար հումք հայթայթող սրուկների սահմանափակ կոնսիդեմսի համար:

Զաղափի բնակիչների մեջ ռուս են ինժեներները, որակյալ բանվորները, ուսուցիչները: Մենք նրանց համար կսեսղծենք գոյատեսւման այնպիսի դայմաններ (աշխատատեղերի բացակայություն, բնակարանների եւ կոնունակ ծառայությունների բարձր վարձ), որ նրանք իրենք կսկսեն փայխել փաղափներից, ինչդեպ ռուսներն են ներկայումս ճողոդրում ԱՊՀ երկրներից, դեղի հյուսիսի խուկ գյուղերը, որտեղ նրանց կթվա, թե ավելի հեց է աղբել, սակայն իրականում դա էլ խաբերություն կլինի:

ռուս առանց որեւէ ֆիզիկական ջանքերի: Պեսք չեն վառարաններ, փանփուցներ, գերեզմաններ: Եվ ոչ մի հեգ: Չեն ծնվել: Ուրեմն մեղավորներ չկան:

Հանցագործների համար կսեսղծենք ավելի լավ կենսաղայմաններ, քան բանող անասունների համար, բաններից կազատենք փրեական հանցագործներին, որդեսգի ավելի ռուս լինեն սղանություն, թալան, անկայունություն:

Համաներումը կվերաբերի միայն գողերին ու մարդասղաններին: Կարձ սասծ, բոլորին, բացառությամբ «ազգային երկդառակության հրահում» հողվածով դատարարվածներին, ինչը հիմա փոխարինում է անսխեմիսիզմի մասին օրենքի:

ժողովրդի մեջ վախ կսերմանենք: Վախ կյանքի համար, որը ոչինչ չի արժենա, վախ աշխատանքի համար, որն ամեն որդես կարող է խվել, վախ բոլորի աղազայի հանդեղ... Վախով էլ կկառավարենք:

5. Այդ վիթխարի խնդիրները կիրագործվեն մի քանի փուկով: Արդեն այժմ Հյուսիսային սառուցյալ օվկիանոսի ցելֆի 85 տոկոսը (բնակչության լայն օրջանակներն առայժմ իրազեկված չեն այդ մասին) մեր ձեռնում են Գորբաչովի եւ Ելցինի ժամանակ կնիված խրթին ու չբացարկված դայմանագրերով: Արդեն այժմ Ռուսասանի հարավային սարածում մեկուկես միլիոն հայ է աղրում. սա մեր ամրակեսն է: Սկզբնական օրջանում խաբերության համար մենք Կուբանում կհայտարարենք Հայկական Հանրաղեսության մասին, այնուհետեւ վարելով կազակներին, կվերափոխենք այն հազարիայի՝ Իսրայելի:

Մեզ կօգնի այն, որ կազակները մեսաղես հարբած են, սիրում են իշխանությունը եւ դատարան են իրար հեց կռվել այդ հողի վրա:

Երբեք է, կա նաեւ եւս մի կառուցվածքային կազմակերպություն՝ ուղղափառ հոգեւորական դասը: Մենք որդես հոգեւորականներ նրանց մեջ կողարկենք մեր հողայական ներկայացուցիչներին, որոնց ըստ Թալմուդի թույլատրվում է արսախաղես կասարել մյուս կոնունների ծիսակատարու-







Էներգետիկ անվանագրության ֆալսիֆիկացիայի մասին մեծածախ արտադրողները հարգելի են անհատականությունները (4 ՄԿՏ) և հացահատիկային մշակաբույսերի մնացորդները (25 ՄԿՏ հզորություն):

Երկրաջերմային էլեկտրակայաններ չունեն, սակայն ենթադրվում է, որ Քարաբ, Ջերմաղբյուր, Գրիձոր ու հայ-վրացական սահմանի սեղանային արտադրության մեծածախ մատակարար է: Թափոնների կայուն կառավարման դեղմունքային արդյունքում արտադրվում է կենսազագ եւ դարձաբերություն: Նուրբաբերություն արդարավայրում ԳԷԳ դրամաբերական ճաղակալան ընկերությունը սեղանային մեծածախ գազի այրման կայան, որը նույնպես արդարահանության գնաձիւն, ֆանդի զուգահեռ չէր սեղանային է-

Տրանսպորտային վառելիքը 100%-ով ներկայում է: Բենզինը ներկայում է հիմնականում Բուլղարիայից, Ռումինիայից, Խորվաթից եւ Յունաստանից (ծագրերում սխալ է նշված, որ ՌԴ-ից), իսկ դիզելային վառելիքը՝ Ռուսաստանից եւ Իրանից: Բենզինի բարձր գների դրամաբերական մեծածախ սրահայրերում ներմուծվող բնական գազի կիրառումը աճել է մինչև 50 %: Պետությունների էներգետիկ անվանագրությունը եւ կլիմայի փոփոխության մարտահրավերները ավելի հրատարակ են դարձել կենսաբանական զանգվածից այլընտրանքային կենսավառելիքի կիրառումը: ԱՄՆ-ում 2013-ին արտադրվող կենսավառելիքի ծավալը կազմել է 62.65 մլրդ/լ: 1-սերնդի կենսավառելիքը հիմնականում արտադրվում էր դարձաբերություն ու կերային մշակաբույսերից,

դարձելու մշակման սեխնուր-գիայի կանոնները եւ բերատվությունը: Այդ դրամաբերական արտադրողները եւ այդ ծագում կասարված հումքի իմացաբերական հաշվարկը, ֆանդի որ միայն 2012-ին է ճանաչվել եւ Պուլսկին համայնքներում հիմնվել գեոմախնդրի 25 հազարմասարածություն: Համաձայն ՀՀ Ազգայնագիտակցական միավորման Հայաստանում մեծ հողակտրոնի բացակայության դրամաբերական գեոմախնդրի արտադրական մշակումը ձեռնարկ չէ: Տարածքների օգտագործման նպատակահարմարությունը նույնպես կասկածներ է հարուցում Բրազիլիայի Կաբոնիլեյթի արտադրվում է ընդամենը 3028/ակր/սարի, իսկ ջրիմուռներից նույն սարածից՝ 30280 /ակր/սարի: Ծագրի ծախսերի արդյունավետության շե-

կարգել, որ 2013-ին նախատեսված կենսավառելիքի արտադրության ծավալները համապատասխան են անասնաբույսերի գնաձիւն եւ 2014-ին շրջանառություն մտնող այդ ուղղության ծագրերի (Farm Bill Energy) ֆինանսավորման կրճատման նախատեսող օրինագիծ: 2012-ին ԵՄ Կլիմայի հարցերով Եվրոպայի հանձնակազմում ասաց. «Մենք բարոյական իրավունք չունենք բարոյալու մի ոլորտի զարգացում, որը նպաստելու է սննդամթերքի գնաձիւն»: Համաձայն ԵՄ 2012-ի որոշման 2020-ից կենսավառելիքի արտադրության ոլորտում աջակցությունը սրվելու է մշակաբույսեր չկիրառող արտադրություններին: Չինաստանը, մտահոգված սննդի եւ գյուղատնտեսության արտադրման անվանագրության հարցերով, ջանքեր է կատարում վերահասցեագրել առա-

ջաղեն կենսավառելիքի հետազոտություններին՝ նվազեցնելով սննդի վրա հիմնված էթանոլի արտադրությունների սուբսիդավորումը:

Վերականգնվող էներգիայի ընդլայնման ծագրերը (ՎԷԸ՝ SREP) դրամաբերական են սրահայրում ցածր եկամուտ ունեցող երկրներին՝ աղագուցելու ցածր ածխածնային էներգետիկայի զարգացման ուղիների ճանաչման, սոցիալական եւ բնապահպանական կենսունակությունը: 2012-ին ՎԷԸ՝ նախատեսել է Հայաստանին 40 մլն \$ դրամաբերական հատկացում: Այդ դրամաբերական սահմանը համար 2013 թ., առանց մրցույթ հայտարարելու, ՎԷԷԳ 9-ը աշխատակիցներից կազմված թիմին 500 հազ. \$ դրամաբերական (ՀՀ դրամաբերական՝ 300 հազ. \$, իսկ մյուս մասը՝ բյուջեից) հատկացրեց՝ նախատեսարարություններում ծագրի: Այդ ծագում փոքր ՀԵԿ-երին սրվել է ցածր առաջնահերթություն, ֆանդի դրամաբերական իսկ ունեին բավականաչափ օժանդակություն: Էներգետիկայի ներուժի գնահատականները հիմնականում համապատասխան են ուղեմիչային ծագրին, բայց 3 առաջնահերթություններից 1) երկրաջերմային էլեկտրաէներգիա (8,25 մլն \$), 2) արեային ՖՎ կայաններ մոտավորապես 30 ՄԿՏ հզորության (26,5 մլն \$), 3) երկրաջերմային ժերմոցի եւ արեային ՖՎ կայանները սափազանցված (5,25 մլն \$) առաջին երկուսը հակասում են: ՎԷԸ՝ դրամաբերական մյուս մասը՝ 4,33 մլն \$ չհիմնավորված կերտով նախատեսում է հատկացնել ՎԷԷԳ չնկարագրված «լծակների» համար: Նշված է նաեւ, որ հատկարկներում (Աղյուսակ 1) առկա են բազում թվային ենթադրություններ, այդ թվում երկրաջերմային էներգիայի ռեսուրսի ներուժի առկայությունը դեռեւս աղագուցված չէ: Խնդրահարույց է, բայց ներառել են միայն ֆիզիկական ՖՎ-ը՝ համարելով այն ամենաբիւջեային աղագուցված ծախսատար, իսկ արեային էներգիայի արբեր սեխնուրգիաների կիրառման նորմավորված արժեքը հատկարկվել էր բարձր՝ 0,13-0,79 \$/կՎՏ: Ավելին, եկել են եզրակացության, որ արեային ՖՎ-ը եւ երկրաջերմային սեխնուրգիաների առաջին անգամ կիրառումը մրցունակ չի լինի: Նախատեսված բարձր արտադրողական կայանների էներգիայի արժեքը հատկարկվել էր 0.17-0.2 \$/կՎՏ (ՖՎ, հողմային եւ այլ): Հատկարկվող ծախսված միջոցների վերադարձիկության ժամկետը մեծ է՝ 20 արի եւ նշվում է, որ կոնկրետ հայտնի չէ, թե աղա-

# Հայաստանի էներգետիկ անվանագրության աղագուցման

Էլեկտրաէներգիայի արտադրության 40%-ի համար ներկայումս բնական գազ է կիրառվում: Էլեկտրաէներգետիկ համակարգը ունի մոտավորապես 3300 ՄԿՏ դրվածքային եւ 2500 ՄԿՏ առկա արտադրական հզորություն, ֆանդի բազմաթիվ կայաններ անմիջապես վիճակում են: Հրազդան – Երեւան եւ Որոտանի կասկածները մնում են հիդրոէներգետիկ գլխավոր հզորությունները: Գործում են 136 փոքր ՀԵԿ 221 ՄԿՏ ընդհանուր հզորությամբ եւ արեային 665 ԳՎՏ/ժ էլեկտրաէներգիայի արտա-

**Էլեկտրաէներգիայի եւ գազի գների բարձրացումներն ու Հայաստանի էներգետիկ անվանագրության մարտահրավերները առավել դաժանորեն են դարձնում ֆալսիֆիկացիայի վերլուծության կարեւորությունը եւ դրանով թիրախների ճիշտ ընտրությունը: Հաճախ առնչվում խնդրի հրահանգները՝ ԱԶԳ-ը դիմել է ՀՀ Հանրային խորհրդի ճնշման գազացման եւ ներդրումների ենթահանձնաժողովի նախագահ, ԵՄ միջազգային համագործակցության մի շարք ծագրերի փորձագետ, ԱՊՀ երկրների ֆիզիկայի եւ մաթեմատիկայի խորհրդի փորձագետ, Ամերիկյան ֆիզիկական ընկերության անդամ, Ամերիկյան կենսաբանական հիմնադրամի կողմից աշխատող 100 որոնքիստիկների ցուցակներում ներառված ու Ալբերտ Էյնշտեյնի անվան մրցանակի դափնեկիր Արմեն Ավագյանին հասնու գիտելիքներ դաժանորեն փորձաքննության համար:**



ժաղեն կենսավառելիքի հետազոտություններին՝ նվազեցնելով սննդի վրա հիմնված էթանոլի արտադրությունների սուբսիդավորումը:

Վերականգնվող էներգիայի ընդլայնման ծագրերը (ՎԷԸ՝ SREP) դրամաբերական են սրահայրում ցածր եկամուտ ունեցող երկրներին՝ աղագուցելու ցածր ածխածնային էներգետիկայի զարգացման ուղիների ճանաչման, սոցիալական եւ բնապահպանական կենսունակությունը: 2012-ին ՎԷԸ՝ նախատեսել է Հայաստանին 40 մլն \$ դրամաբերական հատկացում: Այդ դրամաբերական սահմանը համար 2013 թ., առանց մրցույթ հայտարարելու, ՎԷԷԳ 9-ը աշխատակիցներից կազմված թիմին 500 հազ. \$ դրամաբերական (ՀՀ դրամաբերական՝ 300 հազ. \$, իսկ մյուս մասը՝ բյուջեից) հատկացրեց՝ նախատեսարարություններում ծագրի: Այդ ծագում փոքր ՀԵԿ-երին սրվել է ցածր առաջնահերթություն, ֆանդի դրամաբերական իսկ ունեին բավականաչափ օժանդակություն: Էներգետիկայի ներուժի գնահատականները հիմնականում համապատասխան են ուղեմիչային ծագրին, բայց 3 առաջնահերթություններից 1) երկրաջերմային էլեկտրաէներգիա (8,25 մլն \$), 2) արեային ՖՎ կայաններ մոտավորապես 30 ՄԿՏ հզորության (26,5 մլն \$), 3) երկրաջերմային ժերմոցի եւ արեային ՖՎ կայանները սափազանցված (5,25 մլն \$) առաջին երկուսը հակասում են: ՎԷԸ՝ դրամաբերական մյուս մասը՝ 4,33 մլն \$ չհիմնավորված կերտով նախատեսում է հատկացնել ՎԷԷԳ չնկարագրված «լծակների» համար: Նշված է նաեւ, որ հատկարկներում (Աղյուսակ 1) առկա են բազում թվային ենթադրություններ, այդ թվում երկրաջերմային էներգիայի ռեսուրսի ներուժի առկայությունը դեռեւս աղագուցված չէ: Խնդրահարույց է, բայց ներառել են միայն ֆիզիկական ՖՎ-ը՝ համարելով այն ամենաբիւջեային աղագուցված ծախսատար, իսկ արեային էներգիայի արբեր սեխնուրգիաների կիրառման նորմավորված արժեքը հատկարկվել էր բարձր՝ 0,13-0,79 \$/կՎՏ: Ավելին, եկել են եզրակացության, որ արեային ՖՎ-ը եւ երկրաջերմային սեխնուրգիաների առաջին անգամ կիրառումը մրցունակ չի լինի: Նախատեսված բարձր արտադրողական կայանների էներգիայի արժեքը հատկարկվել էր 0.17-0.2 \$/կՎՏ (ՖՎ, հողմային եւ այլ): Հատկարկվող ծախսված միջոցների վերադարձիկության ժամկետը մեծ է՝ 20 արի եւ նշվում է, որ կոնկրետ հայտնի չէ, թե աղա-

**Աղյուսակ 1. Վերականգնվող էներգիայի արբեր ոլորտների ներուժը**

Տեխնոլոգիա	Հզորություն (ՄԿՏ)	Արտադրություն (ԳՎՏ/ժ/տարի)
Հողմային էլեկտրակայաններ	300 – 500	650 – 1 000
Արեային ՖՎ	835 – 1170	1735 – 2 120
Կենսաբանական արեային կայան	1,170	2,360
Ապակեկոնցրեցված արեային ՖՎ	1,280	1,779
Երկրաջերմային էներգիա	28,5	200
Աղբառնեցնելից ստացված գազ	2,5	20
Փոքր ՀԵԿ-եր	91	335
Կենսազագ	4	30
Կենսազանցված	30	230
Ընդամենը (էլեկտրաէներգիա)	3 750-4 300	7340-8100
Արեային ՖՎ-ի ցրտաբացիչ		260
Երկրաջերմային պոմպեր		4 430
Ընդամենը (ջերմություն)		4 690

րությամբ (էլեկտրաէներգիայի արտադրության մոտ 6 %-ը): Արտադրված նոր նախագծերով հզորությունը կավելանա մինչև մոտավորապես 168 ՄԿՏ եւ 592 ԳՎՏ/ժ արի: Հիմնական ռիսկերը կաղված են Մեծամորի արտադրանքի հնարավոր փակման, 1000 ՄԿՏ հզորության նոր արտադրանքի շինարարության, հիմ հզորությունների շուրջ 50 % մասնաբաժնի եւ բնական գազի ու էլեկտրաէներգիայի սակագների աճի հետ: Հողմային էլեկտրաէներգիայի (ՀԵ) զարգացման խոստումնային արածներ են համարվում Սոթի, Քարախաչի, Պուլսկինի, Սիսիանի լեռնանցքները եւ Ֆոնսանը: Միակ գործող հողմակայանը կառուցվել է 2005-ին՝ Իրանի դրամաբերական (2,64 ՄԿՏ հզորություն), 2,5 ԳՎՏ/ժ/արի արտադրությամբ: Արեային ֆոտովոլտիկ կայանների (ՖՎ) ընդհանուր զարգացման ենթակա ռեսուրսների ներուժը (Աղյուսակ 1) ներկայացվածից ցածր ավելի փոքր է, ֆանդի այդ կայանների սեղանային մի շարք արածներում անողորմալիսարմար է: ՖՎ-ի օգտագործումը Հայաստանում մինչ օրս սահմանափակված է եղել համեմատաբար փոքրածավալ սանիթարիկ սեղանայիններով ընդամենը 100 ԿՎՏ հզորությամբ: Կենսազանգ-

լեկտրաէներգիայի եւ ջերմության համակցված արտադրություն: Այդպիսի արտադրություն էլեկտրաէներգիայի 3 ՄԿՏ ներուժով հնարավոր կլինի սեղանային Արաբիայի վերականգնման դեղմունք: Նույն մոտեցմամբ 2006-ին ԳԷԳ դրամաբերական Լուսակերտի թռչնաֆաբրիկայի թափոններից էլեկտրաէներգիայի արտադրման կայան կառուցվեց: ԱՄՆ-ի ֆինանսավորմամբ գյուղերում կառուցվել է մոտ 40 փոքր կենսազագի միավոր, բայց չեն գործում, ֆանդի գյուղացիները ջերմուցման եւ այլ նպատակներով նախընտրում են չոր գոնաղը օգտագործել:

Ուղեմիչային ծագում կարճ (2013 թ.) եւ միջին (2015 թ.) ժամկետների առաջնահերթ վերականգնվող էներգետիկայի ներուժ են համարվել փոքր ՀԵԿ-երը եւ արեային ջրասափացուցիչները, որոնց հաջողում է ֆանդի ու ջերմային ժերմոցի կիրառումը: ՖՎ, երկրաջերմային էներգիայի եւ սննդամթերքից ու ցեղաբուծային հումքից կենսավառելիքի, հատկապես կենսաբանական, արտադրությունները համարվել են ավելի ծախսատար եւ ճնշման ոչ կենսունակ, բայց երկարաժամկետ հեռանկարում (2020 թ.) կարող են ռազմավարական կարեւորություն ձեռք բերել:

ինչը դեռ Երևանում է: Հեղուկ կենսավառելիքը (կենսաէթանոլ եւ կենսադիզել) ֆիզիկական կազմով համարժեք է նավթից սացած աղագուցիմ յՄՑ, բենզինին եւ դիզելային վառելիքին, ունի հաճելի հոտ, նրա կիրառումը նվազեցնում է վնասակար արտանետումները, աղագուցվում ավելի լավ այրում եւ ավելացնում Կենսադիզելը, արտադրող կենսազագված յուղերի անջատմամբ, 100 %-ով կարող է օգտագործվել ցանկացած դիզելային արածից հետ: Համաձայն ուղեմիչային ծագրի նույնիսկ 5% կենսաէթանոլի խառնուրդը բենզինի կազմում կփոխարինի մոտ 14 հազ. ռ երկրվող վառելիքի, բայց նրա ավելի ֆան 20-30 %-ով կիրառումը բենզինի հետ այսօր արտադրվող ու կիրառվող արածից ներուժ անվանագր չի: Այսինքն, ուղեմիչային ծագում նախատեսված 85 % կենսաէթանոլով արածիցային վառելիքի թիրախը սխալ է ընտրված անգամ երկարաժամկետ հաշվարկում: ՀՀ ծագում կենսաէթանոլի արտադրության համար դիտարկվել են միայն 20 բուսատեսակներ, որոնցից ընտրվել է գեոմախնդրը 143 հազ. հա հումքից 7 հազ. ռ/արի կենսաէթանոլի արտադրությամբ: 2008 թ. հատկարկվող մեծածախ գինը կազմել է 1,34\$/լ: Ներկայումս էլեկտրաէներգիայի եւ գազի գների բարձրացվել են, իսկ նախկինում սահմանված գինն արդեն իսկ բարձր է ԱՄՆ կառավարության էներգիայի բաժնի 2014-ի հրատարակած կենսավառելիքի գներից (թանոլ - 0,80, կենսադիզել (B99-B100) - 1,13 \$/լ): Հյուսիսամերիկյան գեոմախնդրը թեւեւ հնագույն ժամանակներից է հայտնի Հայաստանում, սակայն արտադրական դրամաբերական չի մշակվել: Հետաքրքիր դաժանուցում է 3 արվարտարական սեղանային արբեր կլիմայական գոտիներում եւ արածներում,

արածումը հնարավոր էր փոխել, ֆանդի գեոմախնդրը կարող է ծառայել ինուլինի, ֆրուկտոզայի, դեղանյութերի, իսկ ցորունատեսիկին զանգվածը կենսազագի, կենսաանոնայի արտադրության համար: Սակայն ներկայացված սեղանակարար արտանետումները եւ այդ արտադրանքների կյանքի ցիկլի (life cycle analysis), դիսկերի, վաճառքի գների մրցունակության, թափոնների կառավարման ծախսերի, ներդրումների վերադարձիկության եւ ֆինանսական ակտիվության գործակիցների (break point, RoE, RoA եւ այլ) վերլուծությունը: Ընդհանրապես ՀՀ մոտեցումները հակասում են ոչ միայն սննդի անվանագրության խնդրին, այլեւ 1-սերնդի կենսավառելիքի զարգացման հեռանկարի գնահատականներին: Ամորությունները դրամաբերական են գյուղատնտեսական մշակաբույսի հողերի սահմանափակությամբ՝ ներկայումս կենսավառելիքի արտադրության համար օգտագործվում է համապատասխան հողատարածների 3%-ը, իսկ ԵՄ-ում մոտ 2 %-ը: Հատկարկված է, որ ԱՄՆ-ը եւ Եվրոպան իրենց կախմանստան կենսավառելիքի ծավալները չեն կարող աղագուցվել, ֆանդի որ հնարավոր չի բավարար ֆանակությամբ բուսական հումք աճեցնել: Հումքի արտադրությունը սահմանափակված է առկա երկրների սննդային անվանագրությամբ, իսկ ԱՄՆ-ը 2012-ին հայտնեց, որ այն չի աղագուցվում կամայն ճնշման նպատակները: «Սնունդ վառելիքի փոխարեն» կոալիցիայի ֆինանսությունից հետո ԱՄՆ կառավարությունը 2012-ին եզրա-

արածումը հնարավոր էր փոխել, ֆանդի գեոմախնդրը կարող է ծառայել ինուլինի, ֆրուկտոզայի, դեղանյութերի, իսկ ցորունատեսիկին զանգվածը կենսազագի, կենսաանոնայի արտադրության համար: Սակայն ներկայացված սեղանակարար արտանետումները եւ այդ արտադրանքների կյանքի ցիկլի (life cycle analysis), դիսկերի, վաճառքի գների մրցունակության, թափոնների կառավարման ծախսերի, ներդրումների վերադարձիկության եւ ֆինանսական ակտիվության գործակիցների (break point, RoE, RoA եւ այլ) վերլուծությունը: Ընդհանրապես ՀՀ մոտեցումները հակասում են ոչ միայն սննդի անվանագրության խնդրին, այլեւ 1-սերնդի կենսավառելիքի զարգացման հեռանկարի գնահատականներին: Ամորությունները դրամաբերական են գյուղատնտեսական մշակաբույսի հողերի սահմանափակությամբ՝ ներկայումս կենսավառելիքի արտադրության համար օգտագործվում է համապատասխան հողատարածների 3%-ը, իսկ ԵՄ-ում մոտ 2 %-ը: Հատկարկված է, որ ԱՄՆ-ը եւ Եվրոպան իրենց կախմանստան կենսավառելիքի ծավալները չեն կարող աղագուցվել, ֆանդի որ հնարավոր չի բավարար ֆանակությամբ բուսական հումք աճեցնել: Հումքի արտադրությունը սահմանափակված է առկա երկրների սննդային անվանագրությամբ, իսկ ԱՄՆ-ը 2012-ին հայտնեց, որ այն չի աղագուցվում կամայն ճնշման նպատակները: «Սնունդ վառելիքի փոխարեն» կոալիցիայի ֆինանսությունից հետո ԱՄՆ կառավարությունը 2012-ին եզրա-

ռողմերի կողմնորոշմամբ վերականգնվող էներգետիկայի շեխնությունների (երկրաջերմային եւ արեգակնային սափաքուղիներ) ցուցադրությունը վստահություն կներշնչի այդ շեխնությունների հավանական գնորդներին: Ընդհանրապես նախատեսված են ներդրումային ծրագրի ոչ բնորոշ գործողություններ, որոնց վերջնական արդյունքը ավելի քան հետազոտական բնույթի է, ինչի համար նախատեսված են ոչ հասկանալի արժեքներ:

Նոր շեխնությունների ստեղծման հնարավորությունը կախված է երկրի եկամուտներից: Համաձայն Միջազգային էներգետիկ գործակալության էներգետիկ անվտանգության ոլորտում բարձր եկամուտով ղեկավարվողներում կիրառվում են միջինը 4,8 արժեքներ:

ումը արժե 17 հազ. \$, իսկ ծախսերի վերադարձի ժամկետը 10 տարի է: Եթե համաձայն ներդրումային ծրագրի եթե այսօր սկսեմք առեսրային \$-վ արժեքով հզորություններ ստեղծել՝ հետագա շեխնությունների զարգացման արդյունքում ինքնաբերական հնարավոր իջեցման ակնկալիքով, ապա նրա բարձր գները ծանր բեռով կնստեն հանրության ուսերին, իսկ անգամ այդ սղասումների իրականացման դեպքում՝ չենք հասցնի վերադարձնել կատարված ծախսերը, քանզի սակագինը իջեցնելու համար ղեկավարողները ստիպված են սարքավորումները, ինչը նոր ծախսեր կդառնան:

Ի սարքերում այլ խոսքով նախ արդյունահանող երկրների, Ռուսաստանում բեռնափոխ վաճառքի գինը բարձր է ու համարյա հաս-

ձայն ԱՄՆ Ազգային վերականգնվող էներգետիկայի լաբորատորիայի (NPEL) միկրոջերմուղ արժեքում է առնվազն 10-100 անգամ ավելի վառելիքով 60.000 լ/հա/արժ, քան սոյան (400 լ/հա/արժ) եւ արմավը (6.000 լ/հա/արժ): Քաղցրահամ ջրի սղառումը 10 անգամ ավելի քիչ է, արեգակնային էներգիայի օգտագործումը ավելի բարձր է (բերահավաք յուրաքանչյուր 3-10 օրում) եւ սարածի միակողմից հաշվով CO2 է կլանում ու գյուղատնտեսական մշակաբույսերի համեմատությամբ ավելի բարձր է: Նրանց արժեքները չի դառնում գյուղատնտեսական նշանակության հողեր, թունափոխիչների կիրառում է անթափանց: Հաստատված է, որ միկրոջերմուղային կենսավառելիք CO2 սրանցող-

213%-ը: Այդպիսի արժեքները կկլանի 764 հազ. s CO2 գազ եւ կարճաժամկետ 559 հազ. s թթվածին: Առողջապահության ոլորտում կիրառվում են միկրոջերմուղային հարթերի, լուծույթների, ինչպես նաեւ մեծ դաշտային ունեցող օձեգա-3-յուղերի արժեքները, իսկ օձեգա-3-յուղերի արժեքները, իսկ օձեգա-3-յուղերի արժեքները, իսկ օձեգա-3-յուղերի արժեքները, իսկ օձեգա-3-յուղերի արժեքները:

**Եզրակացություն:** Ներդրումային ծրագրի առաջարկումը դառնալու է Հայաստանում կիրառելի արժեքներ շեխնությունների համարյա գնահատում, սնտեսական գրավչության ներկայացում, առավելությունների ու թերությունների սահմանում, ջերմոցային զագերի արժեքները կրճատման, բիզնես մոդելների եւ ֆինանսավորման սխեմաների մշակում, առաջարկվող ծրագրերի սղառումը դրական եւ բացասական, բնապահպանական ու սոցիալական ազդեցությունների հաշվարկում: Համաձայն էներգետիկայի արժեքների վերականգնվող էներգետիկայի մասին ՀՀ օրենքի հոդված 13-ի էներգետիկ փորձաքննության նորարարական եզրակացությունը սալ էներգետիկայի նավթային փաստացի եւ ազգային սահմաններում սահմանված ցուցանիշների համեմատական մեծությունների վերաբերյալ: Իսկ մշակված ներդրումային ծրագիրը հիմնավորված է ենթադրություններով ու չհետազոտված ներուժով, աղաքցված չէ ընտրված առաջնությունների էական ազդեցությունը էներգետիկ անվտանգության բարելավմանը, շեխնությունների ծախսարդյունավետությունը, կենսատնտեսությունը եւ ընդլայնման ներուժը, շուկայի հասունությունը, այդ բոլոր սակագների մասշտաբային համար եւ այլն: Երկրաջերմային էներգետիկայի ներուժը ցածր է գնահատվել, բայց այդ բարձր ռիսկային ծրագիրը ներառվել է առաջնահերթությունների մեջ: Անգամ առկա է եւ \$-վ ցուցադրական կայանների դեմքում բացակայում է ծրագրերի ֆինանսական ակտիվության հիմնական գործակիցների որոշումը եւ ծանաչվում է վաճառքի գների փաստացի ամենաչելիություն հանրության համար: Եթե որոշ էներգետիկներ ցուցադրական արժեքներում չհղում, ապա ղեկավարվող մեծածախ արժեքները կարող են ներդրումներ հանար բոլոր ծրագրերի փաստացի ֆինանսական ներդրումների հիման վրա վերջնական որոշում ընդունել, ինչը նույնպես չի ավելի: Այդպիսով ներդրումային ծրագրում չեն բացահայտվել բոլոր հնարավոր արժեքները, արդյունաբերական կամ ցուցադրական փորձաքննության սնտեսական, ֆինանսական ու մարքեթինգի արդյունքները, էներգետիկ անվտանգության հարցում չեն զսնվել փաստացի լուծումներ, չի աղաքցվել հանրության համար օղջիմալ արժեքը, հոյսը ոչ թե մրցունակ շեխնություններ են, այլ սակագների բարձրացումը: Եթե ընտրված շեխնությունների սակագինը խոչընդոտելու է արժեքների զարգացմանը եւ մասշտաբային շեխնությունների ստեղծմանը, ապա կատարված է մեծ վնաս:

## առաջնությունների փորձաքննություն

ջակցության ստեղծում, իսկ ցածր եկամուտ ունեցող երկրներում այն ընդամենը 2,2 է: Հայաստանում փոքր է ԿԵԿ-երի սահմանվել էր 17,2 դրամ արժեքով սակագին (առանց ԱՄՅ-ի), երբ Սեան-Հազարանի եւ Ռոսանի կատարողների համար սահմանված էր համարյա 0,8 եւ 6,8 դրամ: Կենսաբանական զանգվածից էլեկտրաէներգիա արժեքով կայանների առաջնություն էլեկտրական էներգիայի սակագինը հաստատվել էր 38,856 դրամ/կՎտ: Հողմային կայաններին նույնպես սրվել է արժեքները ու սակագինը հաստատվել էր 35 դրամ, բայց առաջնությունները սարքերով դադարեցված են, քանզի ոչ ընկերություններ դադարեցված են սակագինը բարձրացնել մինչեւ 45-50 դրամ: Այդ ոլորտը կախված է արժեքներից՝ ԱՄՆ հարկային օրենքների անորոշությամբ դայանավորված 2013 թ. սեպտեմբերի 1-ից հողմակայաններ առը կրուկ նվազել էր համեմատաբար 2012 թ., երբ սեպտեմբերի 12-ից համաձայն ԱՄՆ Երկրաջերմային էներգետիկայի առողջապահային համաձայնագրի երկրաջերմային արդյունաբերության արժեքներում ծավալը հասցնելով ընդամենը 12 հազ. ՄՎ: Երկրաջերմային ծրագրի իրականացումը բարդ է երկարաժամկետ գործընթաց՝ միջինը 8 արժեք: Ներդրող ղեկավարները սղառում են զուտ արժեքներ եւ ժամանակ ծախսել կատարյալ հիասթափության հավանականությամբ: ՀԲ 1,5 մլն \$ հասկացել էր Հայաստանի երկու հավանական երկրաջերմային շեխնությունների դաշտային շեխնական հետազոտությունների համար եւ առանց այդ ծրագրի արդյունքների ներդրումային ծրագրում երկրաջերմայինը առաջնահերթություն ընտրել եթե ոչ սխալ, ապա վաղաժամ է:

Միաժամանակ չնայած \$-վ էլեկտրաէներգիայի ինքնաբերական նվազման համաձայն ԱՄՆ էներգիայի բաժնի SunShot նախաձեռնության, գնի մրցունակությունն առանց սուբսիդիաների աղաքցվելը դեռ լուրջ ֆայլեր է դադարեցնում: 2012-ին \$-վ էլեկտրաէներգիայի գինը բնական էր փոքր արժեքային համակարգերի համար կազմել է \$ 6.13 /կՎ (10 կՎ հզորությամբ), իսկ մեծ առեսրային համակարգերի համար՝ ավելի քան \$ 4.87/կՎ (100 կՎ հզորությամբ): Մեխիկայում Subich ծրագրով հյուսանցում 6 կՎ արեգակնային համակարգի շեխնու-

կասար է ԱՄՆ-ի գներին, որը բեռնափոխի 80% արժեքում է ներմուծվող նավթից (Այդուհանդի 2): Ըստ ՌԴ փորձագիտական «Auto Special Center» ընկերության դա բացատրվում է մի քանի գործոններով՝ ոլորտը մեծածախային է ու գինը որոշվում է ինչպես արհեստականորեն, այդպես էլ ավելի քան 10 ցուցանիշներով, այդ թվում, նավթի արժեքային ու շեխնությունների ծախսերով եւ բարձր հարկերով: ՌԴ բնակիչները բեռնափոխի վրա ծախսում են ընդամենը 10% ցուցանիշներով, իսկ Եվրոպայում, որտեղ բեռնափոխի գինը ավելի բարձր է՝ մոտ 2/3, այս ցուցանիշը հավասար է 1-2%: Այսինքն, անհամակցվելով Մախային միությանը՝ չեն կարողանա արդյունավետ ընտանեկան բյուջեի համար մասնափոխի վառելիք գներ:

Առանցքային խաղացողների 1-սերնդի կենսավառելիքի արժեքները ի զարգացումը կախված էր ղեկավարողների սուբսիդավորումից, ինչը Հայաստանի համար անընդունելի է: Բուսական ցելյուլոզայից սացվող կենսավառելիքի արժեքները առկա մոդելների եւ կայունության չափանիշների հասցում շարժանություններ կան: ԱՄՆ օրենսդրությամբ արգելված է հումքի կիրառումը ղեկավար անառններից, իսկ ԵՄ 2010 թ. որոշումով արգելված է այդպիսի կենսավառելիքի հումքի հայթայիտումը անառններից ի հաշիվ կենսաբազմազանության նվազման: Համաձայն ԱՄՆ էներգետիկայի շեխնական գործակալության այդ կենսավառելիքի արժեքները նախատեսված ծավալները չեն կատարվում: Միայն 2013թ. ԱՄՆ Beta renewables եւ Russell ինկորպորացիաները չեղյալ համարեցին ցելյուլոզայից կենսավառելիք արժեքները գործարանների գործունեությունը: Հաշվի առնելով Հայաստանում անառնային եւ ծղոտային հումքի հայթայիտված փոքր ռեսուրսները ու բնությանը հասցվելի վնասի հնարավոր չափը՝ կարելի է եզրակացնել, որ այդ հումքով արժեքները զարգացնելը սխալ կլինի: Ի սարքերում նոր սերնդի կենսավառելիքի արժեքները սարքերում է կայուն լուծումներով, մրցունակ գներով ու սարածների արդյունավետ օգտագործումով եւ 2013 թ. կենսավառելիքի արժեքները եւ ցուցադրական կայաններից 20-ում կիրառվում են ջրիմուռներ: Միկրոջերմուռները կենսատնտեսական ամենախոստումնալից աղբյուր են, քանզի համար-

ային արժեքները նվազեցնում է 50 - 70%-ով: Ներկայումս միկրոջերմուռից ԱՄՆ Solazyme ինկորպորացիան արժեքում է ավելի քան Solajet 100% ռեակտիվ վառելիք, ռազմական ռեակտիվ վառելիք (HRJ -5), կենսատնտեսական (HRF-76) ( վաճառքի գինը՝ \$ 0.91/լ): 2013-ին վաճառել էր 76 մլն լ վառելիք, իսկ 2015-ին նախատեսվում է իրացնել մինչեւ 227 մլն լ: ԱՄՆ Algenol ինկորպորացիան 2013-ին արժեքել է 34.065 լ միկրոջերմուռային կենսաբառնող: Հայաստանը միկրոջերմուռային արժեքների առավել բարձր մասնակցություն ունի: Միկրոջերմուռային կենսավառելիքի արժեքները մասնավոր սեկտորին հետաքրքրում համար հարկավոր է զարգացնել երկրների օրինակով դիմել օրենսդրական եւ այլ կարգավորումների: ԱՄՆ-ում եւ Եվրոպայում ի սկզբանե օրենսդրություն կարգավորվել էր սրանցողային եւ ավելի քան վառելիքում 10% կենսավառելիքի առկայության դաշտում (2020 թ. ավելացնելու է մինչեւ 20 %): Հայաստանը, վառելիքում կենսավառելիքի առկայության 5%-ի շեջ սահմանելով, կարող է սարածաբանում նրա արժեքների առաջնահերթում: Միաժամանակ այդպիսի մոնոպոլի վառելիքի ներմուծման գրադվող խոսք հարկատուներին կենսավառելիքի օտարաբեր արժեքները հիմնադրելու հնարավորություն կան, բարելավելով Հայաստանի արժեքները առեսրային հաշվառումը, քանզի սացվող կենսավառելիքի գները կլինեն մրցունակ այլ երկրներ վաճառքի համար (Այդուհանդի 2): Միկրոջերմուռների շեխնական արժեքները համակարգային ազդեցություն կունենա ամբողջ սնտեսության զարգացման համար: Նրանք կիրառվում են որպես բարձրակարգի հավելում: Այդ ուղղությամբ Հայաստանի կառավարության 1968 թ. որոշումները Եվրոպայի խոսք եղեցվողներին կոմպլեքսում կառուցվել էր ջերմոցային միկրոջերմուռների արժեքները, իսկ Թալինի խոզաբուծարանում կառուցվում էր: Սակայն այսօր այն ժամանակ կիրառվող շեխնությունները մրցունակ չեն: Մեր մշակված շեխնությունները 417,7 s կենսազանգված արժեքով համար 122.000 հա-ում կղահանգվի 607 մլն \$ ներդրում: Այն կարող է բավարարել ԱՄՆ կերային հավելումների դաշտային 25%-ը, Եվրոպայի՝ 20% եւ Կանադայի՝

կում, առաջարկվող ծրագրերի սղառումը դրական եւ բացասական, բնապահպանական ու սոցիալական ազդեցությունների հաշվարկում: Համաձայն էներգետիկայի արժեքների վերականգնվող էներգետիկայի մասին ՀՀ օրենքի հոդված 13-ի էներգետիկ փորձաքննության նորարարական եզրակացությունը սալ էներգետիկայի նավթային փաստացի եւ ազգային սահմաններում սահմանված ցուցանիշների համեմատական մեծությունների վերաբերյալ: Իսկ մշակված ներդրումային ծրագիրը հիմնավորված է ենթադրություններով ու չհետազոտված ներուժով, աղաքցված չէ ընտրված առաջնությունների էական ազդեցությունը էներգետիկ անվտանգության բարելավմանը, շեխնությունների ծախսարդյունավետությունը, կենսատնտեսությունը եւ ընդլայնման ներուժը, շուկայի հասունությունը, այդ բոլոր սակագների մասշտաբային համար եւ այլն: Երկրաջերմային էներգետիկայի ներուժը ցածր է գնահատվել, բայց այդ բարձր ռիսկային ծրագիրը ներառվել է առաջնահերթությունների մեջ: Անգամ առկա է եւ \$-վ ցուցադրական կայանների դեմքում բացակայում է ծրագրերի ֆինանսական ակտիվության հիմնական գործակիցների որոշումը եւ ծանաչվում է վաճառքի գների փաստացի ամենաչելիություն հանրության համար: Եթե որոշ էներգետիկներ ցուցադրական արժեքներում չհղում, ապա ղեկավարվող մեծածախ արժեքները կարող են ներդրումներ հանար բոլոր ծրագրերի փաստացի ֆինանսական ներդրումների հիման վրա վերջնական որոշում ընդունել, ինչը նույնպես չի ավելի: Այդպիսով ներդրումային ծրագրում չեն բացահայտվել բոլոր հնարավոր արժեքները, արդյունաբերական կամ ցուցադրական փորձաքննության սնտեսական, ֆինանսական ու մարքեթինգի արդյունքները, էներգետիկ անվտանգության հարցում չեն զսնվել փաստացի լուծումներ, չի աղաքցվել հանրության համար օղջիմալ արժեքը, հոյսը ոչ թե մրցունակ շեխնություններ են, այլ սակագների բարձրացումը: Եթե ընտրված շեխնությունների սակագինը խոչընդոտելու է արժեքների զարգացմանը եւ մասշտաբային շեխնությունների ստեղծմանը, ապա կատարված է մեծ վնաս:

սխալ է: Այնպես է, որ բարձր սակագները, երկարատե ծախսերի վերադարձնելիությունը կամ ընդհանրապես անկանախաճեցիկ արդյունքներով մոնոպոլիները այսօր ընդունելի չեն եւ զարգացման ուղեմիջոցային եւ ներդրման ծրագրերի որոշ շեխնությունները ընտրությունները չեն կարող ծառայել որպես հիմնական առաջնահերթություններ ու էականորեն նախաձեռնվող էներգետիկ, սնտեսական եւ բնապահպանական զարգացման նախաձեռնություն մի երկրում, որի բնակչության 1/3-ից ավելին աղիս է:

Չեսեկար դանիական «Էներգետիկայի կառավարում» ընկերության Հայաստանի վերականգնվող էներգիայի զարգացման ուղեմիջոցային եւ ՎԷԾ համար մշակված ներդրումային ծրագրի միայն խոսք չափերի վնաս է հասցրել Հայաստանի բյուջեին, որը կարող է բազմապատկվել \$ 40 մլն ՎԷԾ դրամաբանորի ծախսերով, քանզի որ ի սկզբանե դարձ չեն հեռանկարները եւ դրանք ուղղված չեն ՀՀ բարձրագույն բարեկեցության բարձրացմանը, հայրենիքում իր աղաքան կերտելու ու բարոյա-հոգեբանական մթնոլորտի առողջացմանը:

### Այդուհանդի 2

Բենզինի վաճառքի գները սարքեր երկրներում 21.07.2014	
Պետություն	Գինը, \$
Վենեսուելա	0,01
Լիբիա	0,12
Սաուդյան Արաբիա	0,16
Թուրքմենստան	0,22
Քուվեյթ	0,25
Կասար	0,27
Պարսկաստան	0,28
Եմիրատներ	0,47
Արբերջան	0,78
Ղազախստան	0,82
Ուզբեկստան	0,86
Իրաք	0,91
Բելառուս	0,96
Ռուսաստան	0,97
ԱՄՆ	1,01
Հայաստան	1,21
Կանադա	1,28
Ուկրաինա	1,30
Չինաստան	1,30
Վրաստան	1,33
Բրազիլիա	1,33
Չինաստան	1,37
Մոլդովա	1,37
Տաիլանդ	1,39
Արգենտինա	1,45
Ջարդինիա	1,57
Բոսնիա եւ Հերցեգովինա	1,74
Եստոնիա	1,77
Սերբիա	1,78
Լեհաստան	1,81
Լատվիա	1,82
Չեխիա	1,83
Ռուսաստան	1,85
Բուլղարիա	1,88
Ավստրիա	1,88
Ալբանիա	1,90
Լիսվա	1,91
Ռումինիա	1,96
Իտալիա	1,98
Շվեյցարիա	2,03
Սլովենիա	2,04
Սլովակիա	2,07
Ֆրանսիա	2,10
Գերմանիա	2,10
Շվեդիա	2,19
Իռլանդիա	2,23
Ֆինլանդիա	2,23
Պորտուգալիա	2,24
Անգլիա	2,28
Իսրայել	2,33
Ռուսաստան	2,36
Ղանիա	2,38
Թուրքիա	2,46
Նիդերլանդներ	2,47
Իսպանիա	2,58
Նորվեգիա	2,58

# Մտորումներ երկաթուղայինների տնի նախօրեին

Թյուր կարծիք կա, որ երկաթուղին դա մարդասար գնացքն է, որը սեղանափոխում է ուղեւորներին, իսկ երկաթուղայինը ուղեկցողն է կամ էլ տոնավազանը տոն վաճառողը: Ինչ խոսք, այս երկու մասնագիտությունները ես համարում եմ բարդ, ինչ-որ սեղ նաեւ անճարակալ:

Իսկ ո՞ր մնացին հենց այդ մարդասար գնացքը բարձր մեքենավարները, որոնք ցերեկ, թե գիշեր, անձեռն, թե ձյուն անում են իրենց գործը:

Իսկ ի՞նչ սանջալի կամ էլ զարգացող դժվար աշխատանք են սանում սլաֆավարները, զծի բանվորները, զնաց կազմողները:

Ինչու միայն մարդասար գնացքները: Չէ՞ որ երկաթուղին Հայաստանի կենսաց ճանապարհն է, նրա զարկերակը:

Հայ երկաթուղայինները հիրավի երկաթուղու սերն են եւ հուսալի աղավաղները: Հայ երկաթուղայիններից բացերին սերն են նվիրվածությունը երկաթուղու հանդեպ ժառանգաբար սերնդից սերունդ է փոխանցվել: Երկրի սննետեսության բարեկամներն են բարեկեցիկ կյանքի ապահովման նախադասումը մեր միասնությունը ու փոխըմբռնումն է եղել:

Մենք այսօր աշխարհի արբեր ծայրերից ամեն օր ընդունում ենք հազարավոր տոննա բեռներ (չնայած այն հանգամանքին, որ նախկինում գործող 4 սահմանային անցումներից այժմ գործում է միայն մեկը):

Կասարելով մի փոքր էֆկուրս հեռավոր անցյալ մենք իմանում

ենք, որ 1897 թ. օգոստոսին Ջաջուռի թունելի հորատանցքերը միացան իրար:

Լոռվա լեռնանցում, Դեբեդի ձախ ափին, Ջամարուի կամուրջը բարդ կառույց էր: Աշխատանքի հիմնական դժվարությունները կաղված էին ֆեռմաների սեղանափոխման, սեղանափոխման եւ հավաքման հետ: 1898 թ. հոկտեմբերին դասրաս եր Ջամարուի կամուրջը, եւ առաջին գնացքն անցավ նրա վրայով: 1899 թ. հունվարի առաջին կեսին դասրաս եր դեղի Դարափլիսա ձգվող գիծը եւ հունվարի 25-ին սրվեց Թիֆլիս-Դարափլիսա գնացքների երթևեկության հրամանը: Այսօրվա Հայաստանում սկսվեցին առաջին երկաթուղային փոխադրումները: 1899 թ. փետրվարին առաջին գնացքը Թիֆլիսից հասավ Ալեքսանդրապոլ (ներկայիս՝ Գյումրի): Ցարական Ռուսաստանը 1895 թվականից մինչև 1908 թվականը ավարտեց Հայաստանի տարածքում երկաթուղու շինարարությունը Թիֆլիս-Ալավերդի-Ալեքսանդրապոլ-Դարս ուղեգծով՝ 394 կմ ընդհանուր երկարությամբ:

Հայ երկաթուղայինների էնտուզիազմը 90-ականներին փրկեց Հայաստանը: Այն արհմերթի Հայաստանի երկաթուղու ղեկավարներից էր Ջանկախիցանի Համբարձում Դանդիլյանը ինձ գործուղեց Փոթի եւ Բաթումի նավահանգիստ գտնվելու եւ աշխատեցնելու նոր երկաթուղային ուղիներ, որոնցով խիստ անհրաժեշտ բեռները ժամանակին հասնեն Հայաստան



(Ինչպես, ինչպես վերը նշեցի՝ գործող 4 միջուկային հանգույցներից 3-ը փակվել էին):

Տնտեսական այդ բարդ իրավիճակում, երբ համասարած փակվում էին գործարանները կամ ֆաբրիկաները, իսկ սարքավորումները եւ մեքենայը վաճառվում էր արտասովորական, երկաթուղու համակարգի աշխատողները ղափառանքով թե արժանապատիվ, թե փակ վազոնները, որոնց 90% -ը փայտից են: Պահպանվեցին էլեկտրաբարձակները, որոնցում մեծ քանակով ղղիմն կա, ղափառանքով երկաթյա ռելսերը (որ կարող էին հանել եւ հանձնել որոշե մեքենայ ջարդոն, ինչպես արեցին մեր հարեան Կրասանի որոս հասվածներում) եւ ղղմնե լարերը...

Կրկնում եմ՝ մեր երկրի տնտեսության զարկերակը երկաթուղին է:

Ընդունված կարգ է տնի նախօրեին խոսել թվերի, հաջողությունների մասին: Ասեմ մեկ բառով՝ դա ակնհայտ է:

Երկաթուղու Հայաստանի երկաթուղին հանձնվել է «Ռուսական երկաթուղու» կոնցեսիոն կառավարմանը: Վերանորոգվել է ավելի քան 347 կիլոմետր ընդհանուր 726 կիլոմետրից: Կառուցվել է 96.8 կիլոմետր գծային հասված: Միայն անցյալ արի Հարավ-կովկասյան երկաթուղու վերանորոգվել է 62.8 կիլոմետր գծային հասված: Հայաստանում աշխատելու 5 արհմերթի ընթացքում երկաթուղային ջրանորոգում կատարվել է 91.4 միլիարդ դրամի ինվեստիցիա: 431.3 միլիոն դրամ ծախսվել է ինֆաստրուկտուրայի նորացման վրա, իսկ 26 միլիարդ 996 միլիոն դրամը՝ բարձրագույն նորացման վրա:

Կառուցվել եւ հանձնվել են 3 երկաթուղային կամուրջներ:

Երկաթուղու համակարգի 59 աշխատողներ ենթակայում սովորում են դրոֆիլային ԲՈՒԳ-երում, 44-ը՝ Պոլիտեխնիկական, 16-ը՝ Ռուսովի երկաթուղային ջրանորոգի համալսարանում:

Երկաթուղու մեծ ուժադրություն է դարձվում մեր ժողովրդի սղասարկմանը մարդասար գնացքներում, որոսակի աշխատանք է արվել ինչպես վերը նշեցի, մարդասար վազոնների վերանորոգման ուղղությամբ: Փոխվել է կայարանների (վոկալ) ստիվը: Տոնի նախօրեին ցանկությունս մեկն է՝ սեսնել մեր տնտեսության աճը, բեռների փոխադրման ծավալների աճ, որը, ինչ խոսք, կբերե նաեւ մեր աշխատողների աշխատավարձի բարձրացում:

Այսօր երկաթուղայինի մասնագիտությունը երիտասարդներից է են ցանկանում ընտրել, չեն ցանկանում աշխատել ղեկավար համակարգում, նախընտրելով մասնավոր գործը:

Սակայն ես այսօր հղարսանում եմ իմ գործընկերներով, լինեմ մեքենավար, զնաց կազմող, թե գծի բանվոր, կամ բարձրագույն ինժեներ: Բոլորն էլ արժանի են շնորհակալական խոսքերի, բարեկեցիկ կյանքի:

ՆԻՎՈՎԱՅՈՒ ՏԵՐ ԿԱՐԱՎԵՐՏԱՆ Երկաթուղային ջրանորոգի երկարամյա աշխատող

Օգոստոսի 3-ին ավանդաբար նվաճում է երկաթուղայինի օրը: «Ազգ»-ը շնորհակալում է մեր երկաթուղայիններին:

**EL Audit** Armenia, Yerevan, Abovyan street, 22a 48ap. Tel. +37498123397 Email: info@elaudit.am

### Անկախ Աուդիտի եզրակացություն «Թամարա եւ ԱՆԻ» ՍՊԸ մասնակիցներին

Մենք աուդիտի ենք ենթարկել «Թամարա եւ ԱՆԻ» ՍՊԸ (ԸՆԿերություն) կից ներկայացված ֆինանսական հաշվետվությունները, որոնք ներառում են 2013 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ ֆինանսական վիճակի մասին հաշվետվությունը, նույն ամսաթվին ավարտված արված համադարձակ ֆինանսական արդյունքների, սեփական կադրերի փոփոխությունների եւ դրամական միջոցների հոսքերի մասին հաշվետվությունները, ինչպես նաեւ հաշվառման հաշվառման հաշվառման անվտիկ նկարագիրը եւ այլ ղաղաբանող ծանոթագրություններ:

Ֆինանսական հաշվետվությունների համար սնորհնության դասախմանակությունը ԸՆԿերության սնորհնությունը դասախմանակում է սույն ֆինանսական հաշվետվությունները ֆինանսական հաշվետվությունների միջազգային ստանդարտներին համապատասխան կազմելու եւ արժանահավաստեմ ներկայացնելու համար: Այս դասախմանակությունը ներառում է խաբեության կամ սխալի հետեւանմով առաջացած էական խեղաթյուրումներից զերե ֆինանսական հաշվետվություններ կազմելու եւ արժանահավաստեմ ներկայացնելու համար անհրաժեշտ ներքին վերահսկողության համակարգի սահմանում, կիրառում է ղափառում, հաշվառման հաշվառման համապատասխան հաղափակման ընթացքում եւ կիրառում, ինչպես նաեւ սլալի հանգամաններում ողջամիտ հաշվառման գնահատման կատարում:

Աուդիտի դասախմանակությունը Մեր դասախմանակում է անցկացված աուդիտի արդյունքում արտահայտել կարծիք ֆինանսական հաշվետվությունների վերաբերյալ: Մենք աուդիտ անցկացրեցինք Աուդիտի միջազգային ստանդարտներին համապատասխան: Այդ ստանդարտներով ղափառվում է, որ մենք ղափառում ենք մասնագիտական վարձագրի կանոնները, աուդիտի ոլորամիտներն ու իրականացնել այնպես, որ ղեկավարները ընտրենք ողջամիտ հաշվառման հաշվետվությունները զերե են էական խեղաթյուրումներից:

Աուդիտական աշխատանքները ներառում են ֆինանսական հաշվետվություններում ներկայացված գումարների եւ բացառությունների վերաբերյալ աուդիտական աղյուսակներ ձեռնարկելու նպատակով ընթացակարգերի իրականացում: Ընթացակարգերի ընթացքում հիմնված է աուդիտի դասախմանակ վրա, ներառյալ խաբեության կամ սխալի հետեւանմով ֆինանսական հաշվետվությունների էական խեղաթյուրման ռիսկի գնահատումը: Այս ռիսկերը գնահատելիս աուդիտորն ուսումնասիրում է ԸՆԿերության ֆինանսական հաշվետվությունները կազմելու եւ արժանահավաստեմ ներկայացնելու համար անհրաժեշտ ներքին վերահսկողության համակարգը, սլալի հանգամաններին համապատասխան աուդիտական ընթացակարգեր ընտրելու, սակայն ոչ ԸՆԿերության ներքին վերահսկողության համակարգի արդյունավետության մասին կարծիք արտահայտելու նպատակով: Աուդիտը ներառում է կիրառվող հաշվառման հաղափակման դասախմանակ վրա, սնորհնության կողմից կատարած հաշվառման գնահատման, ինչպես նաեւ ֆինանսական հաշվետվությունների ներկայացման գնահատումը:

Մենք զգնում ենք, որ ձեռք բերված աուդիտական աղյուսակները բավարար հիմք են հանդիսանում մեր կարծիքն արտահայտելու համար:

Չձեռնափոխված կարծիք Մեր կարծիքով ֆինանսական հաշվետվությունները, բոլոր էական առումներով ձեռնարկ են ներկայացնում 2013 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ ԸՆԿերության ֆինանսական վիճակը, ինչպես նաեւ նույն ամսաթվին ավարտված արված ֆինանսական արդյունքները եւ դրամական հոսքերը՝ համաձայն ֆինանսական հաշվետվությունների Միջազգային Ստանդարտների:

2014 թ. հունիսի 12 Կարուն Մուրադյան Տնօրեն-աուդիտոր

«ԹԱՄԱՐԱ ԵՎ ԱՆԻ» ՍՊԸ 31.12.2013 թ. ֆինանսական հաշվետվություն

Ֆինանսական Կիսակա ՄԱՍԻՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

Հազ. դրամ	Ցանոթ.	2013 թ.	2012 թ.
Այնպիսի			
Ոչ ընթացիկ ակտիվներ			
Հիմնական միջոցներ	4	728,682	646,201

Այլ ոչ ընթացիկ ակտիվներ

Օգոստոսի 31-ի դրությամբ	2013 թ.	2012 թ.	
Ընթացիկ ակտիվներ	728,682	646,201	
Պաշարներ	5	180,224	307,360
Անեւսային եւ այլ ղեբիտորական դասրեր	6	221,208	143,753
Ընթացիկ հարկային ակտիվներ Կառավարման գծով		6,724	17,567
Մնացորդներ դրամարկում եւ բանկերում	7	497	3,567
Ընդամենը ընթացիկ ակտիվներ	408,653	472,247	
Ընդամենը ակտիվներ	1,137,335	1,118,448	

Սեփական կադրերի եւ դասախմանակություններ

Քաճեմիտական կադրեր	8	50	50
Կուսակցական Կադրեր (վճար)	(214,945)	(245,876)	(245,876)
Ընդամենը սեփական կադրեր	(214,895)	(245,826)	(245,826)

Ոչ Ընթացիկ դասախմանակություններ

Վարկեր եւ փոխառություններ	9	1,139,000	1,169,687
Այլ ոչ ընթացիկ դասախմանակություններ		-	-
Ընդամենը ոչ ընթացիկ դասախմանակություններ	1,139,000	1,169,687	-

Ընթացիկ դասախմանակություններ

Վարկեր եւ փոխառություններ	9	155,242	169,291
Անեւսային եւ այլ կրեդիտորական դասրեր	10	57,988	25,296
Ընդամենը ընթացիկ դասախմանակություններ		213,230	194,587
Ընդամենը սեփական կադրերի եւ դասախմանակություններ	1,137,335	1,118,448	1,118,448

Ֆինանսական հաշվետվությունները հաստատվել են՝ 10/03/2014 թ.

Տնօրեն՝ Ա. Մուրադյան

### ՀԱՍՏՊՈՐԹՎ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

Հազ. դրամ	Ցանոթ.	2013 թ.	2012 թ.
Հատույթ	11	1,192,900	856,188
Վաճառքի ինվանտներ	12	966,811	665,811
Համախառն Կադրեր (վճար)		226,089	190,377
Այլ եկամուտներ			
Իրացման ծախսեր	13	104,630	121,847
Վարչական ծախսեր	14	56,676	63,100
Այլ ծախսեր	15	5,471	78,727
Արտարանի, արդյունքների, ծառայությունների իրացումից Կադրեր (վճար)		59,312	(73,450)
Գործարանական այլ եկամուտներ			
Գործարանական այլ ծախսեր			
Գործարանական գործունեությունից Կադրեր (վճար)		59,312	(73,450)
Ֆինանսական ծախսեր		17,815	(42,031)
Այլ ոչ գործարանական Կադրեր (վճար)			
Կադրեր (վճար) մինչև հարկերը		41,497	(115,481)
Կադրերից զեմված ծախս (փոխհատուցում)	16	10,566	7,822
Տարվա Կադրեր (վճար)		30,931	(123,303)
Այլ համադարձակ ֆինանսական արդյունքներ			
Ընդամենը համադարձակ արդյունքներ		30,931	(123,303)

Ֆինանսական հաշվետվությունները հաստատվել են՝ 10/03/2014 թ.

Տնօրեն՝ Ա. Մուրադյան

Ներկայացված ծանոթագրությունները կազմում են ֆինանսական հաշվետվությունների բաղկացուցիչ մասը:

www.azg.am

Մրբագրում եւ խմբագրում  
ամեն ծավալի ու բովանդակության հայերեն տեքստերի, զրբերի  
E-mail: achagox@mail.ru, հեռ.՝ 094 48-68-03

www.armcongress.am

«ԱԶԳ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԸ  
Հրատարակման ԻԳ արի  
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ՝ «ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԸ» ՍՊԸ  
Երեւան 0010, Համրաղետության 47  
e-mail: azg@azg.am, azg2@armcongress.am  
www.azg.am

Գլխավոր խմբագիր  
ՅԱՎՈՒՄ ԱՎԵԴԻԿԻԱՆ հեռ. 060 271117  
Հավակարգիչ, ծառայութիւն հեռ. 582960,  
060 271112  
Լրագրողների սենեակ հեռ. 060 271118  
Համակարգիչ, ծառայութիւն հեռ. 060 271115  
Շարժողական լրատվական ծառայութիւն  
հեռ. 060 271114, 010 529353  
Համակարգչային արտադրիչ՝ «Ազգ» թերթի  
Թերթի միւլտիմեդիայի անդրազգային թէ մասնակի արտադրումները տրամադրում են միջոցով, ռադիոհեռուստատեսութեան կամ համացանցով, առանց խմբագրութեան գրաւոր համաձայնութեան խստիւ արգելւում են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրաւունքի մասին օրէնքի: Նիւթերը չեն գրախօսում ու չեն վերադարձնում:  
Գ արտով յորդանանները գովազդային են, որոնց բովանդակութեան համար խմբագրութիւնը դասախմանակութիւն չի կրում:  
«AZG» Weekly  
Editor-in-chief  
H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117  
47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010